

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Методичні засади та інструментарій діагностики юридичних осіб-позичальників банку

Студента 2 курсу бм групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Леонова Карина
Євгенівна

Науковий керівник
канд. екон. наук,
Доцент

Плісак Тетяна
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ДІАГНОСТИКУ ЮРИДИЧНИХ-ОСІБ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ	6
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ	14
2.1. Організаційно-методичні засади діагностики юридичних осіб в банку ...	14
2.2. Діагностика підприємства малого бізнесу за методикою Національного банку України	17
2.3. Діагностика підприємства малого бізнесу за методикою АТ «Райффайзен Банк Аваль».....	23
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	30
3.1. Напрями удосконалення організаційно-методичного забезпечення діагностики юридичних осіб-позичальників банку	30
3.2. Діагностика юридичних осіб-позичальників за альтернативними методами.....	38
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	53

ВСТУП

В умовах кризи української економіки особливого значення набувають принципи раціонального кредитування, які вимагають надійної оцінки об'єкта, суб'єкта, якості забезпечення, а також рівня маржі, зниження ризику, прибутковості кредитних операцій.

Діагностика юридичних осіб, на даний момент - це актуальне завдання, з необхідністю вирішення якої стикаються різні суб'єкти підприємницької діяльності та бізнес-відносин – інвестори, постачальники, кредитні організації, податкові органи та багато інших. Для оцінки позичальника кредитори використовують різні методики та моделі. Деякі з них пов'язані з проведенням комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності потенційного позичальника.

Багатоаспектний характер проблем, пов'язаних з діагностикою підприємств, змушує брати до уваги не тільки наукові праці, але і практичні дослідження. Особливо слід відзначити роботи таких зарубіжних вчених-економістів, як Андрушків Т., Аптекарь С., Виговська Н., Вовчак О., Гуменюк М., Журавель Т., Кравченко В., Манжос С., Фоміних В., Чайковський Я.. Зарубіжні вчені, такі як Спрінгейт, Альтман, Бівер, Таффлер та Тішоу, Ліс, Конан і Гольдер, Беерман, досліджували методики банкрутства та платоспроможність юридичних осіб-позичальників банку. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених з питань діагностики юридичних осіб, до сих пір залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими теоретичні, методичні та практичні аспекти саме фінансово-економічного стану на різних стадій життєвого циклу підприємства.

Метою дослідження є дослідження теоретичних та практичних аспектів діагностики та методичні засади юридичних осіб-позичальників банку. Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- 1) провести огляд літературних джерел щодо зарубіжних та вітчизняних методів діагностики юридичних осіб-позичальників банку;

- 2) розглянути організаційно-методичні засади щодо поняття «діагностика юридичної особи»;
- 3) проаналізувати оцінки діагностики за методикою Національного банку України та АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
- 4) розробити рекомендації щодо організаційно-методичних засад;
- 5) провести аналіз за альтернативними методиками – методиками банкрутства.

Об'єктом дослідження є діагностика юридичних осіб-позичальників банку, а **предмет дослідження** – організаційно-методичні та практичні засади діагностики підприємств.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі і нормативні акти з питань регулювання підприємницькою діяльністю в Україні; Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями; рекомендації Базельського комітету, фінансова звітність банків; монографічні дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному: удосконалено організаційно-методичні положення щодо діагностики юридичних осіб шляхом аналізу фінансово-економічного стану на всіх етапах діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані Національним банком України при внесенні змін та доповнень до Постанови №351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними операціями». Зокрема, запропоновано внесення змін щодо оцінки підприємств не тільки за інтегрованими показниками, а й затвердити систему якісних та кількісних оцінок і методикою банкрутства. Практичні рекомендації стосовно діагностики юридичних осіб-позичальників банку можуть бути корисними для банків при оцінці кредитоспроможності, встановлення ділових відносин та в подальшому уникнути високих кредитних та операційних ризиків.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Леонова К.Є. ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ // Управління діяльністю фінансових установ: зміни стереотипів: зб. наук. ст. студ./ відп. ред. Н.П. Шульга. – К.: Київ. нац. торг. - екон. ун-т, 2019. – 148-154 с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 50 сторінок. В роботі представлено 9 таблиць, 4 рисунків, 2 додатків та використано 43 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ДІАГНОСТИКУ ЮРИДИЧНИХ-ОСІБ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

У зв'язку з політичною та економічною ситуацією в країні, за останні п'ять років погіршився рівень корпоративного управління, що призвело до банкрутства багатьох підприємств. У банківській системі погіршилась якість кредитних портфелів банків. Неповорнення кредитних коштів, підвищення кредитного ризику знижують ефективність кредитної діяльності як кредитора, так і позичальника. Тому, актуальним на сьогоднішній день – є впровадження сучасних та дієвих методик діагностики юридичних осіб-позичальників банку.

Ліквідація значної частини фірм, а особливо новостворених підприємств, зафіксована статистикою банкрутств в багатьох країнах. Європейські дослідження відзначають, що до кінця року доживають не більше 20-30 відсотків новостворених юридичних осіб, а протягом п'яти років 50 відсотків припиняють свою виробничу діяльність. Як показує досвід західних країн, кожна фірма-банкрут зазнає невдачі по-своєму.

Діагностика юридичних осіб-позичальників банку – це комплексна система оцінки, по якій проводиться аналіз ризикованості підприємства при активних операцій та фінансово-економічний аналіз життєвого циклу організації.

Основна мета фінансово-економічного аналізу – виявлення найбільш складних проблем управління підприємством в цілому і його фінансових ресурсах зокрема [13]. Головними завданнями аналізу фінансово-економічного стану підприємства є правильні оцінки початкового фінансового стану та динаміки його подальшого розвитку, що складається з наступних етапів:

- 1) ідентифікація фінансово-економічного становища;
- 2) виявлення змін фінансово-економічного стану в часі;
- 3) визначення основних факторів, що викликали зміни у фінансово-економічному стані;

4) виявлення внутрішньогосподарських резервів зміцнення фінансового положення.

З вищеописаних показників, під діагностикою банкрутства, яка є вагомою частиною діагностики юридичних осіб, слід розуміти фінансовий аналіз, який спрямований на виявлення таких змін в діяльності юридичних осіб, які потенційно небезпечні та приводять підприємство до неплатоспроможності та в подальшому – ліквідації.

Фінансово-економічний стан – найважливіший критерій активності і надійності підприємства, що визначає його конкурентоспроможність і потенціал для ефективною реалізації економічних інтересів всіх учасників господарської діяльності. З розвитком економіки і ринку інтенсивність банкрутства в Україні відчутно зросла і, відповідно, розширилося коло осіб, яким цікава об'єктивна інформація про фінансове положення підприємства.

Для будь-якого підприємства, банкрутство характеризує нездатність розплачуватися за своїми зобов'язаннями. Діагностика ризику такого стану – це, перш за все, аналіз потоків платежів, поточних та майбутніх, а також показників формування чистих доходів організації. Досягнення підприємством мінімальних по галузі показників платоспроможності або інших коефіцієнтів, далеко не завжди є показником його банкрутства.

До теперішнього часу зарубіжні банки випробували різні методи діагностики підприємств, що відрізняються один від одного числом показників, а також підходами до характеристик і пріоритетністю кожної з них.

Одна із перших моделей неплатоспроможності підприємства була опублікована у 1930х роках Фіцпатриком. Під час Великої депресії у США в 1929-1939 рр. була виявлена велика кількість компаній, які знаходились на стадії банкрутства. У 1932 р. Пол Фіцпатрик емпіричним шляхом проаналізував фінансові показники банкрутів. Дане дослідження можна вважати відправною точкою в історії аналізу ризиків банкрутства.

Також Фіцпатрик порівнював показники 20 компаній-банкрутів з 19 компаніями, яким вдалося подолати кризу неплатоспроможності, і прийшов до

висновку, що кращими індикаторами майбутнього банкрутства являють відношення прибутку до власних оборотних коштів і відношення власних оборотних коштів до суми заборгованості.

Слід зауважити, що К.Л. Мервін на прикладі 939 фірм довів, що наближення банкрутства виникає за негативною динамікою показників, в числі яких – коефіцієнт покриття процентних виплат, коефіцієнт автономії та власного оборотного капіталу на суму заборгованості. Однак практика виявила недосконалість цих підходів, і в подальшому зусилля аналітиків були направлені на критерії визначення ймовірності настання банкрутства.

Перша публікація, яка була присвячена розробці математичного підходу до аналізу ймовірності банкрутства датується 1966 року. Найвідомішою моделлю вважається Z-аналіз Альтмана. Хоменко І. [39] в статті наводить, що Едвард Альтман є родоначальником прогнозу банкрутства. Він був першою людиною, яка успішно використала покроковий багатофакторний дискримінантний аналіз, щоб розробити модель ймовірності з високим ступенем точності (формула 1) [39].

$$Z = 0,717 \times x_1 + 0,847 \times x_2 + 3,107 \times x_3 + 0,42 \times x_4 + 0,995 \times x_5 \quad (1)$$

де, x_1 – відношення власного капіталу до сукупних активів;

x_2 – відношення чистого прибутку до сукупних активів;

x_3 – відношення прибутку до оподаткування до сукупних активів;

x_4 – відношення балансового капіталу до позичкового капіталу;

x_5 – відношення виручки до сукупних активів.

Якщо Z менше 1,81 – ймовірність втрати платоспроможності становить від 80 до 100% ; при значенні Z від 1,81 до 2,77 – ймовірність банкрутства оцінюється від 35 до 50%.; при значенні Z від 2,77 до 2,99 – фіксується ймовірність банкрутства від 16-20%; при значенні Z більше 2,00 – компанія вважається стабільною та фінансово стійкою.

В сучасних умовах, модель Альтмана є недоцільною, так як кінцеві результати та висновки будуть значно відрізнятися. Модель була розроблена

більше 60 років тому – були інші умови на ринку, законодавство, специфіки діяльності підприємства.

За моделлю Альтмана були побудовані аналогічні моделі Лиса, Таффлера, Зайцевої, Фулмера, Терещенко, Конана і Гольдера, Скоуна та інших. Відрізняє їх лише статистична вибірка. Кожен вчений намагався підібрати свої фінансові коефіцієнти, які найкращим чином описують підприємства. Є одна схожість – майже всі автори звертали велику увагу на продажі підприємства. Чим вище продажі у підприємства, тим вище фінансова стійкість.

Всі системи прогнозування банкрутства, розроблені зарубіжними і вітчизняними авторами, включають в себе кілька, від двох до семи, ключових показників, які характеризують фінансовий стан організації. На їх основі в більшості з названих методик розраховується комплексний показник ймовірності банкрутства з ваговими коефіцієнтами та індикаторів.

Також, слід зауважити, що вагомим показником для діагностики юридичних осіб-позичальників банку є аналіз кредитоспроможності та платоспроможності. Аналіз кредитоспроможності полягає у визначенні здатності й готовності позичальника повернути позику відповідно до умов кредитного договору. Виходячи з рівня кредитоспроможності позичальника банк визначає ступінь ризику щодо цієї операції (а отже, розмір резерву), а також умови надання кредиту. Окрім визнання кредитного ризику щодо конкретної кредитної операції, банк має на меті коригувати результати своєї кредитної політики загалом для підвищення ліквідності банку, захисту інтересів своїх та акціонерів [1, ст.100]. Показник кредитоспроможності має специфічні особливості та має взаємозв'язок з показником платоспроможності.

Так як банк зацікавлений в отриманні прибутку, то природно перед видачою кредиту він проводить ретельну оцінку кредитоспроможності позичальника і прогнозує ймовірність повернення своїх грошей назад в банк після деякого часу. Рівень неплатоспроможності потенційного клієнта в минулому буде враховуватися, безумовно, банком, але також існує ряд критеріїв, які допоможуть оцінити ймовірність повернення грошей назад в банк.

В якості методів оцінки кредитоспроможності використовують аналіз фінансової стійкості та грошових потоків підприємства, такі як [10]:

- Метод фінансових коефіцієнтів, що застосовується в практиці оцінки кредитоспроможності позичальника;
- Аналіз грошового потоку;
- Метод аналізу ділового ризику і аналізу прибутку;
- Метод фінансового прогнозування;
- Комплексні моделі.

При проведенні аналізу кредитоспроможності позичальника банк також буде оцінювати фактори, які можуть призвести до затримки кругообігу фондів потенційного клієнта. Умовно всі фактори можна розділити на три категорії:

1) Створення запасів. З'ясовується кількість постачальників і їх надійність, досліджуються можливості позичальника по накопиченню виробленої продукції і сировини, як у нього вибудована логістика, оцінюються фактори валютного ризику і ймовірність введення санкцій на поставку імпортової сировини.

2) Виробництво. Аналізуються потужності і вік обладнання позичальника, ступінь його зносу, оцінка оперативного отримання запасних частин для обладнання. Також дивляться на завантаженість виробництва і оцінюють людський капітал – вивчають кількість і кваліфікацію персоналу, зайнятого у виробництві.

3) Аналіз збутової політики. Банк проводить оцінку виробленого позичальником товару, місткість ринку, поведінку конкурентів позичальника, фактори валютного ризику, санкції або можливість запровадження додаткових мит і т.д.

У країнах Європи та Америки найбільш популярними моделями є моделі комплексного аналізу. Ці методики розроблені на основі якісних та кількісних характеристик потенційного позичальника банку: ділових, ринкових, управлінських, техніці HR-менеджменту тощо. Практичне застосування комплексних моделей оцінки кредитоспроможності позичальника надає

можливість якісно проаналізувати цілий спектр якісних характеристик позичальника. Порівняємо ці моделі в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика моделей комплексного аналізу

Критерії	Види комплексних моделей					
	4FC	PARTS	ПРАВИЛО 6С	МЕМО RISK	PARSEL	CAMPARI
Репутація позичальника	-	-	+	+	+	+
Якість менеджменту	+	-	+	+	-	+
Досвід	-	-	-	+	-	-
Оцінка ринку позичальника	+	-	+	+	-	-
Забезпечення кредиту	+	+	+	+	+	+
Моніторинг	-	-	-	+	-	-
Оцінка фінансового стану позичальника	+	-	+	+	-	-
Аналіз грошових потоків	-	-	-	-	-	+
Можливість погашення кредиту	-	+	-	+	+	+
Ліміт кредитування	-	+	-	-	+	+
Відсоткова ставка	-	-	-	+	+	-
Потреба в кредитуванні	-	-	-	+	+	-
Ціль кредиту	-	+	-	-	-	+
Строк кредиту	-	+	-	-	-	-

Незважаючи на те, що ці всі моделі мають спільні характеристики, вони значно відрізняються. Всі моделі мають показник «Забезпечення кредиту». Так як активні операції мають ризикований характер, зрозуміло, що кожен банк вимагає поручительство у виді застави або фінансової поруки.

Ці методики базуються на прийнятті рішення, обґрунтованому тільки на особистому досвіді експерта, його інтуїції і знаннях, тобто багато в чому суб'єктивно. З цього випливає, нестабільність результатів, так як вони можуть залежати від емоційного стану і особистих пристрастей експерта.

Будь-яка методика діагностики юридичної особи має високу чутливість до недостовірності вхідних даних, особливо, фінансової звітності [4]. Дана проблема може бути викликана об'єктивними і суб'єктивними причинами. У число об'єктивних причин, які викликають відхилення наданої інформації від реальної, відносяться: неможливість визначення рівня ризику зниження вартості портфеля цінних паперів, ступеня зносу основних засобів, знецінення майна внаслідок інфляції та ін. Суб'єктивними причинами отримання недостовірної інформації можуть бути низька кваліфікація персоналу підприємства, який робить помилки в оформленні первинної правової, облікової та технічної документації, у веденні бухгалтерського обліку, складанні звітності та розрахунках податків.

Непрозорість ведення бізнесу в Україні призводить до того, що при оцінці фінансового стану підприємства в нашій країні необхідно застосовувати комбінований аналіз управлінської та офіційної звітності, так як останнє не дозволяє зовнішнім користувачам побачити реальну картину підприємства, а значить, зрозуміти реальні кредитні ризики розглянутого підприємства.

Досить поширеним методом аналізу внутрішнього стану підприємства, з урахуванням негативних факторів або перспективних можливостей для нього у зовнішньому середовищі, є SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз є простим, але в той же час, досить ефективним інструментом. Він проводиться з метою визначити, інтегрувати для компанії її [6, 253]:

- 1) STRENGTH (сильні сторони);
- 2) WEAKNESS (слабкі сторони);
- 3) OPPORTUNITIES (можливості);
- 4) THREATS (небезпеки - загрози).

SWOT-аналіз, так само як і ряд інших методів (модель сценаріїв, модель Портера, метод SPACE), забезпечує вибір стратегії, необхідної в поточній ситуації. Перевага використання SWOT-аналізу полягає в тому, що це фактично єдиний спосіб проаналізувати початкову оцінку всієї ситуації, в якій ведеться бізнес.

Основні напрямки розвитку SWOT аналізу полягають у:

- 1) відображення в моделі динамічних змін фірми і її конкурентного середовища;
- 2) облік результатів аналізу фірми і її конкурентного середовища з використанням класичних моделей стратегічного планування;
- 3) розробка SWOT моделей з урахуванням різних сценаріїв розвитку ситуацій на ринку.

Методики і моделі повинні дозволяти прогнозувати виникнення кризової ситуації комерційної організації заздалегідь, ще до появи очевидних ознак. Такий підхід особливо необхідний, так як життєві цикли юридичних осіб в ринковій економіці короткі (4-5 років). У зв'язку з цим короткі і тимчасові рамки застосування в них антикризових стратегій, а в умовах вже настав кризи організацій їх застосування може призвести до банкрутства. Зазначені методики повинні дозволяти використовувати різні антикризові стратегії заздалегідь, ще до настання кризи організації, з метою запобігання цій кризі.

Отже, в міжнародній практиці існує безліч моделей діагностики юридичних осіб – від комплексних до емпіричних, від оцінки кредитоспроможності до методик банкрутства. Вони мають свої недоліки та позитивні характеристики. Але для розгляду діагностики юридичних осіб-позичальників банку найвагомішими показниками є діагностика банкрутства та оцінка кредитоспроможності.

РОЗДІЛ 2.

ДІАГНОСТИКА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ

2.1. Організаційно-методичні засади діагностики юридичних осіб в банку

У процесі своєї діяльності юридичні особи можуть опинитися в ситуації недостатнього фінансування потреб за рахунок власних ресурсів, що призводить до залучення ними кредитних коштів.

Процес кредитування пов'язаний з дією численних та різноманітних чинників ризику, здатних спричинити непогашення позичальником позики в обумовлений термін. Ризик кредитування підприємств може бути зведений до мінімуму шляхом ретельного аналізу цих чинників.

Кредитний процес являє структуру послідовних етапів, які включають спеціальні методи і прийоми реалізації кредитних відносин між банком і клієнтом. З боку банку, важливе значення має правильна та об'єктивна оцінка позичальника, яка визначається його кредитоспроможністю та рівнем ризику кредитування. Її достовірність істотно впливає на результати конкретних кредитних угод та на ефективність кредитної діяльності банку загалом. Точність оцінки важлива й для позичальника, оскільки від неї залежить рішення про надання кредиту та можливий його обсяг.

Відповідно до вимог законодавства України оцінка ризику кредитування суб'єктів господарювання, враховує правовий і господарсько-фінансовий аспект діяльності позичальника, якість, наявність і достатність кредитного забезпечення, що є передумовою для одержання позичальником кредитних коштів, а також їх погашення у встановлені терміни.

Коли немає науково-обґрунтованих методів оцінювання кредитоспроможності позичальника і ризику повернення кредитів, спеціалістів, компетентних з підготовки та прийняття рішень щодо можливості й умов кредитування, то це може призвести до погіршення якості кредитного портфеля банку. Так, за даними американських аналітиків, 30–40% непогашених кредитів

виникають внаслідок недостатньо ґрунтовного аналізу фінансового стану позичальника на попередній стадії переговорів [297].

Тож, розглянемо в цілому схему кредитного процесу (дод.Б)
Характеристика етапів кредитування:

1) Розгляд заявки на отримання кредиту, інтерв'ю з потенційним позичальником: проводиться аналіз первинних даних про потенційного позичальника і його цілей щодо отримання кредитних коштів, встановлюється відповідність інформації загальними правилами кредитної політики банку та внутрішнім постановам.

2) Діагностика заявника.

На даному етапі відбувається вивчення установчих документів потенційного позичальника, визначається його ділова репутація, спільно зі службою безпеки та службою фінансового моніторингу.

Такі дії є особливо важливими, якщо клієнт кредитується в банку вперше, або обслуговується в іншому банку. Джерелом інформації для фінансового аналізу виступають дані бухгалтерської звітності позичальника.

На підставі рекомендацій Національного банку з питань оцінки кредитоспроможності позичальника і використовуваної в банку методики розрахунку фінансових показників оцінюються фінансовий стан і перспективи його зміни на період кредитування. На цьому етапі визначається клас позичальника з урахуванням дефолту, згідно вимогам Національного банку України.

При оцінці кредитоспроможності також використовуються методики рейтингової оцінки, основною метою яких є уніфікація процедури аналізу і створення інформаційної бази для порівняння різних категорій позичальників. Все більшого поширення в банківській практиці кредитування отримує якісний аналіз рівня менеджменту на підприємстві-позичальнику, а також зовнішніх ринкових факторів.

3) Вивчення забезпечення кредиту: визначення прийнятності застави або інших форм виконання зобов'язань по кредиту.

4) Структурування кредиту та укладення кредитного договору: процес підготовки кредитного договору передбачає досягнення згоди між суб'єктами кредитної угоди з питань об'єкта і мети кредитування, розміру кредиту, терміну і погашення кредиту, процентної ставки за користування кредитом, забезпечення кредиту, відповідальності сторін за невиконання договірних зобов'язань, економічних санкцій з боку банку за нецільове використання кредиту.

5) Надання кредиту: супроводжується відкриттям позичкового рахунки.

6) Контроль кредиту. Означає, що підприємство відповідає кредитній політиці банку на протязі діє кредитного договору, виконує всі вимоги банку щодо подання необхідних документів до банку та сплати кредиту і нарахованих відсотків, не проводить операції, які мають незаконний характер. Значну роль в процесі моніторингу займає контроль за фінансовим станом позичальника. При його зміні, всі дані надаються уповноваженим співробітникам, які, аналізуючи зміни, розробляють план заходів, які дозволять зберегти повернення кредиту у встановленому розмірі і в термін на стабільному рівні. У разі визнання банком вкрай ризикованою ситуації, кредитор може вимагати від позичальника достроково погасити кредит з нарахованими відсотками у встановлений термін, оголосивши дефолт кредиту (такого заходу банки вдаються вкрай рідко), від позичальника збільшення взятого в заставу забезпечення, збільшити штрафи, неустойки, процентну ставку.

7) Погашення кредиту.

Перехід до останнього етапу і успішне закінчення кредитного процесу можливі лише при правильній організації всіх попередніх етапів. Якщо позичальником порушено строки погашення кредиту, менеджер по кредитах приступає до процедури запитання непогашених відсотків і основного боргу. Кінцевою метою кредитних підрозділів банку є забезпечення повернення позичених коштів і запланованої прибутковості вкладень.

Ефективна оцінка кредитного ризику впливає на фінансову стійкість окремого банку і всієї банківської системи в цілому. Результатом низької

ефективності процедур оцінки кредитоспроможності позичальників може стати банкрутство банку.

Приймаючи рішення про доцільність видачі кредиту, банк має спиратися не лише на значення минулих та поточних періодів, але й розраховувати прогностичні перспективи розвитку підприємства, актуальності його продукції, можливості здійснювати інвестиційні вливання тощо.

Основними завданнями аналізу кредитного ризику є отримання кредитором достатнього обсягу інформації, її обробка та оцінка, які дозволяють кредитору:

- винести обґрунтоване рішення про доцільність видачі кредиту потенційному позичальнику;
- оцінити можливі фінансові втрати в разі невиконання позичальником кредитних зобов'язань (виплати основного боргу і відсотків);
- передбачити певну систему дій для захисту своїх інтересів від втрат в результаті кредитного ризику.

Тому в оцінці ризику кредитної заборгованості насамперед мають бути враховані додаткові фактори, пов'язані з діяльністю позичальника, до яких належать: наявні кредитні рейтинги боржника; рівень управління фінансовою установою або досвід ведення бізнесу; якість фінансового стану позичальника (ліквідність, платоспроможність, рентабельність, ділова активність, достатність капіталу); рівень забезпеченості та якість забезпечення за кредитом (втрата якості чи зміна вартості майна, погіршення фінансового стану поручителя чи гаранта, зміна предмета застави); вид та якість послуг позичальника; морально-етичні якості позичальника тощо.

2.2. Діагностика підприємства малого бізнесу за методикою Національного банку України

Одним із важливих стимулюючих факторів для вітчизняної банківської системи до здійснення переходу на міжнародні стандарти щодо оцінювання рівня кредитних ризиків згідно з вимогами Базеля II і в подальшому Базеля III та

нормативними положеннями Європейського Союзу, а це значить, і на міжнародну систему комплексного оцінювання кредитоспроможності позичальників можна вважати прийняття «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», затвердженого Постановою НБУ від 30.06.2016 року № 351. В цьому документі містяться положення щодо запровадження системи рейтингової класифікації та обрання певного набору коригуючих коефіцієнтів (індикаторів) для оцінки рівня сукупних кредитних ризиків та в подальшому й міри кредитоспроможності позичальників — юридичних та фізичних осіб, що являється однією з ключових рекомендацій Базеля III.

Якщо розглядати оцінку юридичних осіб, то в залежності від диференціювання форми багатофакторних моделей та галузевої приналежності виділено чотири моделі для великих та середніх підприємств, а також чотири моделі для малих. При цьому поділ за секторами економіки залишається незмінним, але варіюють константи у побудові дискримінантної моделі і для оцінки кредитоспроможності позичальника, оскільки в даному випадку існує більша ймовірність виникнення різного роду похибок та уточнень згідно аналізу фінансової звітності та даних безпосередньої експертизи. Зокрема стосовно секторального поділу прийнято розподілити суб'єктів підприємницької діяльності наступним чином:

- 1) Секція А: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство;
- 2) Секції В, С, F: добувна промисловість і розроблення кар'єрів, переробна промисловість, будівництво;
- 3) Секція G: роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів;
- 4) Секції К, L, М, N: фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування;
- 5) Інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U.

Для кожного сектора створена своя логістична модель до яких, згідно оцінювання великих та середніх підприємств, входить: для першої групи — 5 фінансових показників (МКп) і 5 показників корегуючого (якісного) характеру (Хп), для другої — 8, для третьої — 7, і для четвертої — по 6 показників двох типів відповідно. Стосовно суб'єктів господарювання із малим масштабом діяльності, то в їхньому випадку виділяється, в першій по 7, і в наступних 3 по 5 показників.

При цьому в порівнянні із старим Положенням зменшилася загальна кількість коефіцієнтів: 16 фінансових та 14 якісних. При цьому виділяється 21 показник, на основі якого варто здійснювати визначення фінансових коефіцієнтів.

Стосовно сучасної вітчизняної практики, то для розрахунку інтегрального показника фінансового стану позичальника, який відноситься до великого або середнього підприємства, банківські установи використовують дані звітності, складеної відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», яке затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73, а для тих суб'єктів господарювання, що належать до малого підприємства — це звітна інформація, що складається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 25 лютого 2000 року № 39, а для малого підприємства — це фінансова звітність, складена відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 1 [81, с.7].

В Положенні 351 розрахунок кредитоспроможності позичальника-юридичної особи здійснюється із присвоюванням даному позичальнику певного рейтингового класу в залежності від отриманого значення інтегрального комплексного показника, на розрахунок якого впливає і величина ринкового масштабу діяльності підприємства (велике, середнє чи мале). При цьому обрахунок числових індикаторів реалізується за допомогою моделі багатофакторного інтегрального аналізу. За результатами оцінювання

позичальника відносять до того чи іншого класу оцінки кредитоспроможності (в Положенні виділяється 10 класів).

Вітчизняні банки для актуалізації значень логістичної моделі подають до НБУ інформацію про класифікацію позичальників, а також показники їх фінансової звітності, за формою й термінами, що встановлюються НБУ. Банк розраховує інтегральний показник з урахуванням пояснень щодо визначення розрахунку інтегрального показника позичальника, враховуючи приналежність підприємства до великого, середнього або малого та різновиду його економічної діяльності (визначаються у додатках до Постанови НБУ № 351).

Проаналізуємо підприємство малого бізнесу за методикою НБУ.

Для діагностики кредитоспроможності, розглянемо товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО». Основним видом діяльності є оптова торгівля побутовими електротоварами й електронною апаратурою побутового призначення для приймання, записування та відтворювання звуку та зображення. Підприємство займається повним циклом поставок та налаштування комп'ютерного, серверного, мережевого обладнання та іншої, в тому числі персональної електроніки як в роздрібному бізнесу, так і в проекти корпоративних клієнтів. Компанія ввійшла на ринок з 2018 року. Юридична особа належить до малого бізнесу, а отже надає фінансову звітність за формою № 1 «Звіт про фінансовий стан» та формою № 2 «Звіт про фінансові результати». При цьому дане підприємство складає квартальну звітність, а це означає, що оцінка його діагностика банками повинна здійснюватися не рідше раз на 3 місяців.

Проведемо аналіз компанії по дискримінаційній моделі, яка розроблена НБУ. Юридична особа відноситься до секції інші: D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U. Модель будемо використовувати, як в формулі 2.1:

$$Z = 1,719 + 0,648 \times x_5 + 0,662 \times x_6 + 0,476 \times x_7 + 0,596 \times x_8 + 0,468 \times x_9 \quad (2.1)$$

Для значення «х», спочатку ми розраховуємо певні коефіцієнти, які зазначені в додатку А з МК₅–МК₉ та беремо дані з фінансової звітності компанії (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Розрахунок фінансових показників ТОВ «ІТ ПРО»*

Показник	01.01.2018	01.04.2018	01.07.2018	01.10.2018	01.01.2019	01.04.2019
Запаси	0	0	182,5	0	0	458075
Собівартість реалізованої продукції	0	39,6	56,6	150,7	764,7	9116,9
МК5	0	0	322,43	0	0	5024,46
Валовий прибуток	0	99,2	163,3	510,5	300,6	1029,2
Короткостр. та довгостр. зобов'язання	0,5	55	107,3	275	109,2	807,8
МК6	0	180,36	152,19	185,63	277,81	127,4
Фін.результат від опер. діяльності	0	41,8	55,7	55,5	81,5	487,4
Чисті фін. витрати	37,7	57,4	51,1	108,9	82,1	541,8
МК7	0	72,82	109	50,96	99,26	89,96
Пот. кредит. заборгованість за товари, роботи та послуги	146	3723	2896	4569	3723	920603
Собівартість реалізованої продукції	0	39,6	56,6	3031,85	764,7	9116,9
МК8	0	9401,51	5116,6	1234,87	807,41	10097,76
Пот. дебіт. заборгованість за товари, роботи та послуги	0	0	0	0	0	436467
Чистий дохід від реалізованої продукції	0	138,8	276,8	298,8	764,7	10146,1
МК9	0	0	0	0	0	4301,82

* Примітка: побудовано автором

Перші два показники дають уявлення про достатність капітальних ресурсів, наскільки власний капітал підприємства покриває наявні зобов'язання. Показник швидкої ліквідності дозволяє виявити здатність клієнта оперативно регулювати свої потреби у ліквідних ресурсах. Крім цього багато уваги приділяється оцінці активної частини балансу підприємства, їх оборотності, відновлювальності, покриття (МК8, МК9).

Варто відмітити, що під час реалізації навіть багатофакторного аналізу дуже часто не звертається увага на вплив так званих «позабалансових» ризиків діяльності суб'єкта господарювання, в ролі яких можуть виступати залишки амортизаційних фондів, непокрита дебіторська заборгованість, видані гарантійні зобов'язання і т.д. Ці активи практично не враховуються новим законодавством,

однак власне це може мати доволі негативний вплив на кінцевий результат рейтингової оцінки позичальника.

Далі переходимо до розрахунку коефіцієнтів за періоди 01.01.2018-01.04.2019 рр, та рахуємо кінцевий результат значень x , використовуючи додаток Г (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Розрахунок значення « x » позичальника *

Дата	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9
01.01.2018	-0,105	-1,052	-0,379	0,073	-0,077
01.04.2018	-0,105	0,566	0,218	0,137	-0,077
01.07.2018	0,240	0,566	0,218	0,712	-0,077
01.10.2018	-0,105	0,566	-0,379	0,761	-0,077
01.01.2019	-0,105	1,495	0,218	0,761	-0,077
01.04.2019	0,205	0,391	0,218	0,137	0,205

* Примітка: побудовано автором

Аналіз балансів показав, що значних розривів між статтями не виявлено, однак існують деякі проблеми із реалізацією продукції внаслідок зростання конкуренції в регіоні. Крім цього є проблеми із мінімізацією дебіторської заборгованості та станом працюючих активів, що призводять до погіршення класу позичальника.

Для розрахунку інтегрального показника, ми маємо всі необхідні значення. Для оцінки моделі Z , будемо таблицю 2.4.

Таблиця 2.4

Розрахунок класу позичальника згідно інтегрального показника*

Період	Розрахунок	Z
01.01.2018	$1.7719 + 0.648 \times (-0.105) + 0.662 \times (-1.052) + 0.476 \times (-0.379) + 0.596 \times 0.073 + 0.468 \times (-0.077)$	0,8345
01.04.2018	$1.7719 + 0.648 \times (-0.105) + 0.662 \times 0.566 + 0.476 \times 0.218 + 0.596 \times 0.137 + 0.468 \times (-0.077)$	2,2279
01.07.2018	$1.7719 + 0.648 \times 0.240 + 0.662 \times 0.566 + 0.476 \times 0.218 + 0.596 \times 0.712 + 0.468 \times (-0.077)$	2,7941
01.10.2018	$1.7719 + 0.648 \times (-0.105) + 0.662 \times 0.566 + 0.476 \times (-0.379) + 0.596 \times 0.761 + 0.468 \times (-0.077)$	2,2864
01.01.2019	$1.7719 + 0.648 \times (-0.105) + 0.662 \times 1.495 + 0.476 \times 0.218 + 0.596 \times 0.761 + 0.468 \times (-0.077)$	3,2148
01.04.2019	$1.7719 + 0.648 \times 0.205 + 0.662 \times 0.391 + 0.476 \times 0.218 + 0.596 \times 0.137 + 0.468 \times 0.205$	2,7494

* Примітка: побудовано автором

Щоб більш чітко розуміти ситуацію, в який клас боржників за методикою Національного банку входить наше підприємство, дивимось в таблицю 2.5

Таблиця 2.5

Визначення класу боржника - юридичної особи для малого підприємства за інтегральним показником*

Види економічної діяльності	Діапазони значень інтегрального показника за класами									
	значення	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5	клас 6	клас 7	клас 8	клас 9
Інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U	Більше або дорівнює	+3,60	+3,06	+2,51	+1,97	+1,42	+0,88	+0,33	-0,21	
	Менше ніж		+3,60	+3,06	+2,51	+1,97	+1,42	+0,88	+0,33	-0,21

*Примітка: складено автором за джерелом [1]

Бачимо, що перше півріччя 2018 року підприємство взагалі неможливо було кредитувати, так як негативний показник. Пов'язано це з тим, що юридична особа тільки розпочала свою діяльність, фінансові результати були в мінусі. Але починаючи з другого кварталу 2018 року ситуація покращилась, підприємство активно розпочало свою діяльність та компанія можна віднести до 4 класу. До 01.04.2019 року ТОВ «ІТ ПРО» покращувала фінансові результати та через цього вони були в перших класах боржників.

2.3. Діагностика підприємства малого бізнесу за методикою АТ «Райффайзен Банк Аваль»

Райффайзен Банк Аваль проводить активну роботу на всіх трьох субсегментах МСБ. Його стратегія базується на залученні й утриманні бізнес-клієнтів шляхом активного проведення PR-кампаній, спрямованих на висвітлення можливостей банку щодо фінансової підтримки МСБ шляхом участі в агро-виставках, проведенні семінарів для бізнес-клієнтів у рамках створеної

«Академії бізнесу», що є складовою концепції «Мій бізнес» (корпоративний журнал «Мій бізнес», Інтернет-клуб «Мій бізнес» і семінари з клієнтами).

Такі банки як ПАТ «Райффайзен Банк «Аваль» більш деталізовано підходять до процесу оцінювання, враховуються показники, пов'язані із станом забезпечення позичальника, прогностні індикатори розвитку виробництва та можливої дохідності потенційного позичальника-юридичної особи.

При наданні кредитів банку доводиться враховувати, що не всі операції та не всю виручку малі підприємства проводять по розрахунковому рахунку. Але якість обороту, диверсифікованість бізнесу, кількість надходжень за рахунками надають банку дуже важливу інформацію, яка для них при нинішньому стані справ стає недоступною, оскільки не відображається у податковій звітності і відповідно є непідтвердженою. Додаткове підтвердження наявної інформації по позичальникам призводить до подорожчання кредитного процесу, кредит стає дорожче, ніж в роздрібному або корпоративному сегментах. Ці витрати особливо відчутні для підприємств і організацій при невеликих сумах кредитів (не вище 200 тис. грн.). Але це саме той обсяг коштів, на який претендує більшість позичальників з числа МСБ.

АТ «Райффайзен Банк Аваль» проводить діагностику позичальників-юридичних осіб за методикою розробленою відповідно до вимог НБУ та законодавства України. Але згідно кредитної політики банку та внутрішніх положень банк додатково проводить власну, більш комплексну оцінку. Оцінка фінансового стану позичальника здійснюється при укладанні кредитного договору, а надалі один раз на квартал до закінчення строку його дії.

Проаналізуємо товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО» по методикам ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Товариство з обмеженою відповідальністю є клієнтом РБА. За останні 12 місяців обороти по рахункам = 14 000 тис грн. По-перше, Райффайзен Банк Аваль оцінює діловий ризик. В таблиці 2.6, розглянемо, як саме та які питання цікавлять банк:

Оцінка бізнесу по методиці АТ «Райффайзен Банк Аваль»*

№	Питання	Аналіз
1.	Скільки офіційно та фактично клієнт здійснює свою діяльність?	Зареєстрована з якого моменту, фактично працює з якого моменту.
2.	Яку діяльність проводить клієнт?	По основному КВЕДу і яке співвідношення між основним та іншими КВЕДами.
3.	Яка мета в залучені кредитних коштів?	Цікавить, на що саме клієнту потрібні кредитні кошти, для яких цілей
4.	Кредитна історія позичальника, засновника та групи пов'язаних осіб	Позичальник розписує всі кредити компанії, заставників, директора, ГПК; банк виймає з кредитного бюро всю необхідну інформацію, яку проігнорував клієнт.
5.	Основні постачальники/покупці	Клієнт надає всю інформацію про своїх постачальників, кредиторську заборгованість, валютні операції та покупців і дебіторську заборгованість.
6.	Рахунки в інших банках	В яких банках клієнт ще має послуги, та яке співвідношення оборотів в РБА та інших банках
7.	Управлінська звітність	Цікавить справжній прибуток підприємства, витрати, куди інвестується прибуток, який не вказаний в офіційній звітності.
8.	Основні засоби	Скільки в гривневому еквіваленті складають основні засоби, що саме
9.	Чи має директор/засновники кримінальні, адміністративні порушення?	Клієнт надає інформацію, навіть якщо не вірно, банк в обов'язковому порядку перевіряє всі дані

*Примітка: побудовано автором

ТОВ «ІТ ПРО» проходить по кредитній політиці ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» та по первинним питанням – ділової репутації.

Компанія працює більше року на ринку. Веде діяльність, яка не має заборони на кредитування – КВЕД 46.43. Клієнта цікавило кредитування з метою модернізації власного бізнесу, інвестувати в інноваційні обладнання. До цього

не кредитувалась, є пов'язані компанії – ТОВ «ОСВ Трейдинг», засновники одні й ті ж самі особи. Власники та директора компанії негативних кредитних історій не мають. FX операцій не проводять, постачальники та покупці знаходяться на території України. Відкритті рахунку мають тільки в РБА – 100% обороти. Якщо брати управлінську звітність, то прибуток набагато більший, чим підприємство показує в фінансовий результатах. Прибуток підприємства витрачається на інвестування в дві компанії – ТОВ «ІТ ПРО» та ТОВ «ОСВ Трейдинг». Кримінальних та адміністративних правопорушень у засновників компанії та директорів немає. Засновник лише має запис з витягу державного реєстру обтяжень рухомого майна.

Розглядаємо далі, та оцінюємо по фінансовій звітності коефіцієнти. В додатку В наведені всі коефіцієнти, які ризики банку розраховують. В таблиці 2.7., аналізуємо значення коефіцієнтів.

Таблиця 2.7

Методика коефіцієнтів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»*

№	Показник	Значення	Розрахунок	01.01.2018	01.01.2019
1	КЛІ	не менше 1	Короткостр.Активи	91,60	3490,60
			Короткостр.Пасиви	54,20	3129,60
			КЛІ	1,69	1,10
2	ЧВК	менше 0,5	Власний капітал	37,40	524,90
			Валюта балансу	91,60	3674,50
			ЧВК	0,41	0,14
3	КМ	значення "+"	Власні кошти - Основні кошти	91,60	2419,50
			Власні кошти	37,40	524,90
			КМ	2,45	4,61
4	ООК	-	90хОборотні кошти	8244,00	314154,00
			Реалізація за квартал	138,80	10146,10
			ООК	59,39	30,96
5	ОКЗ	-	90хКЗ	1818,00	56016,00
			Реалізація за квартал	138,80	10146,10
			ОКЗ	13,10	5,52
6	ОДЗ	-	90хДЗ	126,00	119250,00
			Реалізація за квартал	138,80	10146,10
			ОДЗ	0,91	11,75
7	ВОК	більше 1	Сума оборотних коштів	91,60	3490,60
			Сума кредиту**	900,00	900,00
			ВОК	0,10	3,88

*Примітка: побудовано автором

**Припустимо, що сума кредиту 900 тис.грн

З даних таблиці, бачимо, що всі показники за 2018 та 2019 рік є актуальними їх значенням. Але з приводу останнього коефіцієнту ВОК, за 2018 рік сума власних коштів є меншою ніж сума заданого кредиту. Це є вагомий показник, який визначають ризики і тому, компанія в минула році не змогла б отримати кредитні кошти, так як згідно кредитній політиці «Райффайзен Банку Аваль», банк не може видати більше 50% від власного капіталу підприємства кредитних коштів, так як це великий ризик.

Також, згідно кредитній політиці АТ «Райффайзен Банк Аваль», слід зазначити, вагомий показник є доля власного капіталу. Даний показник визначає питому вагу власного капіталу в пасивах і характеризує рівень фінансової залежності від кредиторів. Дає інформацію щодо довгострокової стабільності клієнт. Цей показник рахується з коштами, які хоче клієнт отримати від банку. Розраховуємо показник: ДБК за 2018 рік = $37,4/(91,6+900)*100\% = 3,78$. ДБК за 1 квартал 2019 року = $524,9/(3674,5+900)*100\% = 11,48$. Значення цього показника повинен бути більше 0,3.

Далі, проаналізуємо коефіцієнт DSCR. Коефіцієнт обслуговування боргу DSCR показує спроможність клієнта обслуговувати борг. Розраховується цей показник за формулою:

$$DSCR = \frac{\text{Чистий залишок грошових коштів}}{\text{платежі по кредитах+тіло по існуючих та кредитах що запрошуються}} \quad (2.2)$$

$DSCR = 135,77/16,2 = 8,38$, де 16,2 тис.грн – максимальна сплата відсотків по запитуваному кредиту. Нормативне значення цього кредиту більше 1,2.

Застосування методик такого типу дозволяє здійснити більш точну і якісну оцінку позичальника, однак не варто забувати і про такі суб'єктивні чинники як: рівень кваліфікації, підготовки персоналу, наявність відповідного програмного забезпечення, поточна «точкова» спрямованість кредитної політики, можливість «лобіювання» інтересів окремих підприємств та підприємців, що значною мірою часто негативно відображається на оперативності та методиці оцінки.

Отже, по основним коефіцієнтам за методикою РБА клієнт проходить по кредитній політиці та в праві отримати кредитні кошти. Однак, слід зауважити, що банк проводить жорсткий аналіз. З практики показано – навіть якщо клієнт має всі відповідні вимоги, позитивні показники, відділ по кредитним ризикам може відхилити заявку або зменшити суму кредитного ліміту. Якщо навіть є сумнівні ризики – банк зробить все, щоб уникнути їх максимально та не погіршити якість кредитного портфеля.

Після аналізу за методикою НБУ та АТ «Райффайзен Банк Аваль», слід провести порівняльний аналіз за цим двом методикам(табл.2.8).

Таблиця 2.8

Порівняльна характеристика методики НБУ та АТ «Райффайзен Банк Аваль»*

№	Характеристика	НБУ	АТ «РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ»
1	Оцінка фінансових коефіцієнтів згідно фінансової звітності підприємства	+	+
2	Оцінка ймовірності дефолта юридичної особи	+	+
3	Оцінка репутація позичальника, якість менеджменту, управлінські вміння	-	+
4	Перевірка кредитної історії позичальника	+	+
5	Оцінка альтернативних методик банкрутства	-	+
6	SWOT аналіз	-	-
7	Використання рейтингової оцінки	+	+
8	Оцінка кредитного ризику згідно постанові НБУ 351	+	+
9	Оцінка класу позичальника згідно постанові НБУ 351	+	+
10	Оцінка фінансового стану за управлінською звітністю	-	+
11	Оцінка загальних умов для бізнесу позичальника, галузева спеціалізація (більш детальніша)	-	+

*Примітка: побудовано автором

Отже, діагностування юридичних осіб-позичальників банку регламентується Постановою НБУ 351 про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, яка розроблена згідно міжнародних стандартів та Базельського комітету.

За інтегральним показником можна оцінити клас позичальника юридичної особи. На мою думку, ця методика є не зовсім коректною. Галузі ділять на основні групи, не враховується специфіка підприємства. Тому, застосовувати модель для кожного підприємства неможливо, потрібно враховувати ще якісні та кількісні показники.

Було проаналізовано товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО» за вимогами НБУ та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль».

Методика ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» використовую поглиблену систему діагностики юридичних осіб-позичальників банку. Система включає в себе: оцінка ділових ризиків, аналіз фінансових показників, рейтингова система. Жорстка оцінка, яка оцінює всі можливі ризики, щоб запобігти погіршення кредитного портфеля.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ-ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Напрями удосконалення організаційно-методичного забезпечення діагностики юридичних осіб-позичальників банку

Досить довгий час методика розрахунку базувалася на застосуванні доволі застарілих методик, що не враховували багатьох індикаторів розвитку підприємств, їх галузевої приналежності, часто ігнорувалася необхідність проводити кластерний аналіз та досліджувати якісні (нефінансові) показники. Переломним моментом у модернізації вітчизняної системи оцінювання кредитоспроможності позичальників стало затвердження якісно нових нормативних документів, які сприяли покращенню методики галузевої специфікації, групуванню коефіцієнтів та зменшенню завантаженості, рівня складності обрахунку числових показників. Але на сьогоднішньому етапі, не було виведена «ідеальна» діагностика юридичних осіб через багатьох факторів.

Одним з основних факторів розвитку малого і середнього підприємництва є вдосконалення механізму та інструментів кредитування малих і середніх підприємств. Це пояснюється стабільно високою потребою даного сектора економіки в позикових ресурсах, особливо ця потреба зростає в умовах економічних криз. Характерними особливостями малих і середніх підприємств є наступні:

- у підприємств такого формату, як правило, досить недовга історія;
- власником і керівником підприємства є одна особа;
- слабка розвиненість бізнес–зв'язків підприємства;
- управлінський склад часто не має достатнього досвіду і кваліфікації;
- конкурентоспроможність підприємства вкрай низька;
- досвід кредитування або повністю відсутній, або незначний;
- в розпорядженні підприємства, як правило, не буває великого обсягу власного майна.

Специфіка підприємств малого бізнесу полягає в тому, що без правильного побудованої системи фінансового регулювання і державної підтримки вони не в змозі нормально функціонувати і розвиватися. Незважаючи на те, що з боку державних органів регулярно застосовуються заходи фінансової підтримки малих підприємств, основними джерелами фінансування, як і раніше залишаються власні кошти, отримані в результаті діяльності бізнесу, і позикові кошти, що надалі веде до нестачі власних коштів як на етапі створення бізнесу, так і в процесі розвитку підприємства.

За результатами аналізу тенденцій та особливостей кредитування банками малого та середнього бізнесу було визначено низку проблем, що перешкоджають його розвитку:

- проблеми нестабільності зовнішнього середовища;
- проблеми організаційно-правового характеру;
- матеріально-фінансові проблеми банківської системи та МСБ;
- проблеми недостовірності та неповноти інформації.

Основним фактором, що не сприяє розвитку банківського кредитування загалом і МСБ зокрема, є надзвичайно складна ситуація в Україні – нестабільне політичне, економічне та зовнішньополітичне становище. Вкрай низька прибутковість (часто збитковість) діяльності банків і більшості підприємств реального сектора економіки руйнує базові умови функціонування кредиту – стримує формування доданої вартості, що перерозподіляється банками. У кризових умовах інструментарій, що використовується банками для кредитування МСБ, не завжди відповідає потребам та особливостям останнього. Недосконала нормативна база стримує розвиток кредитних механізмів, а в умовах кризи комерційні банки не прагнуть до нововведень. Вагомою проблемою банків є відсутність методики аналізу кредитного ризику на етапі моніторингу повернення кредиту, адже часто проблемна заборгованість пов'язана з настанням кризових ситуацій у життєвому циклі розвитку суб'єкта МСБ.

Вітчизняні банки дотепер не мають ефективного страхування підвищеного ризику кредитування підприємств, що забезпечує його зниження до прийнятних величин. В Україні відсутня система інститутів гарантій, страхування та моніторингу ризиків, адаптованого до специфіки стадій життєвого циклу суб'єкта МСБ.

Сьогодні проблема зростання кредитних ризиків набула особливої гостроти. На діяльність компаній все сильніше впливають такі фактори як зростання рівня інфляції, ослаблення курсу гривні щодо світових валют, політична ситуація в Україні. Ведення бізнесу стає складнішим через високий податковий контроль, високі податки на дохід, ПДФО, ЄСВ тощо та вартості страхування.

За останні роки кількість банкрутств підприємств в Україні скоротилася, але досі залишається великий відсоток ліквідації підприємств (рис 3.1).

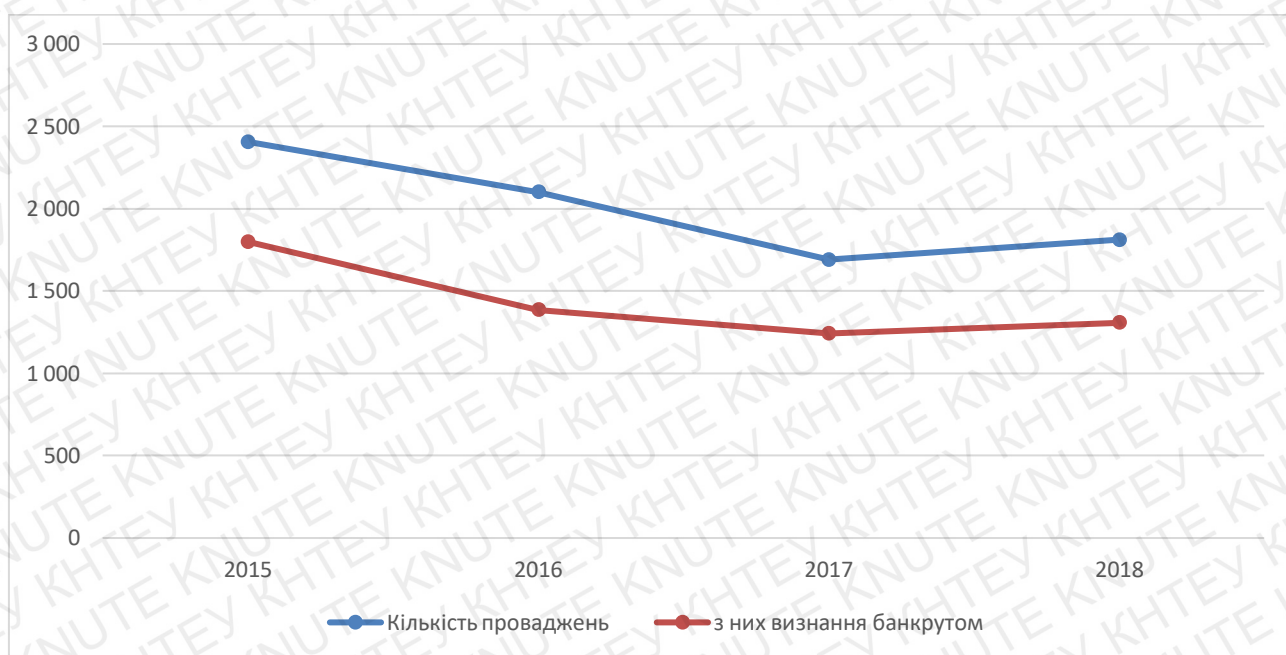

Рис.3.1 Статистика банкрутства підприємств в Україні за 2015-2018 рр*

*Примітка: складено автором за джерелом [17]

Україна покращує світовий показник «Індекс легкості ведення бізнесу», але вирішення проблем неплатоспроможності підприємства та ефективність нормативно-правової бази залишається на дуже низькому рівні. Для банків ця ситуація загрожує неякісним кредитним портфелем (рис.3.2).

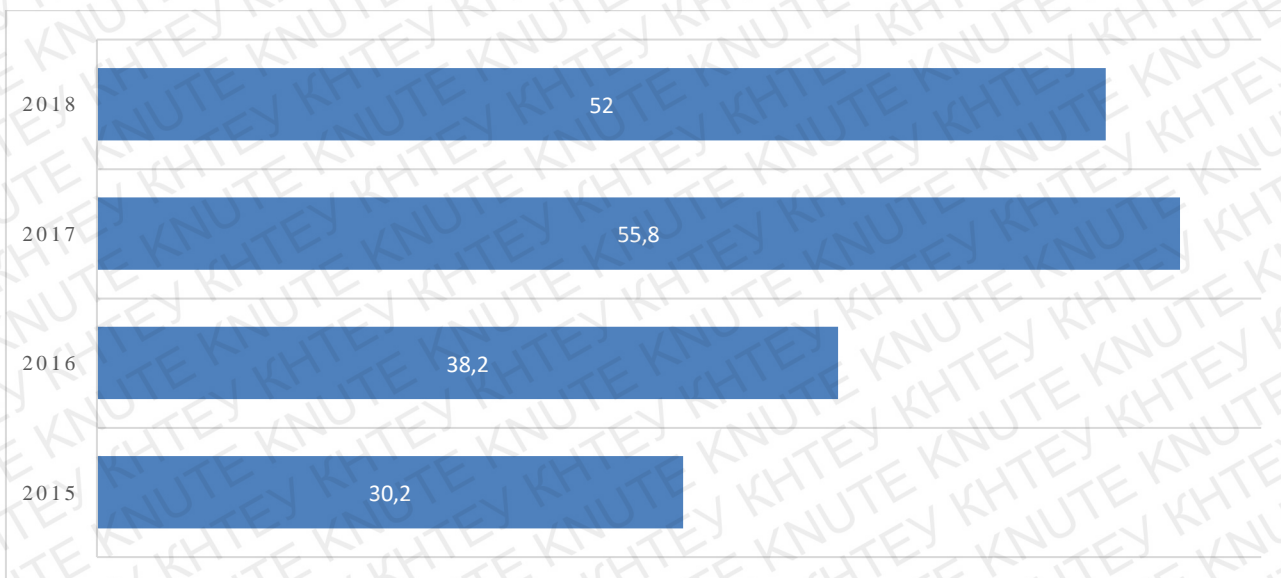

Рис.3.2 Динаміка непрацюючих кредитів за 2015-2018 рр*

*Примітка: складено автором за джерелом [17]

Рівень непрацюючих кредитів (NPLs) продовжує скорочуватися, хоч і вкрай повільно. Основний фактор – стрімке зростання роздрібного кредитування, що статистично “розмиває” частку старих недіючих кредитів. Більшість банків визнала збитки від NPLs майже повністю, рівень їх покриття резервами перевищує 90%. Темпи розчищення банківських балансів від недіючих активів украй низькі. Щоб прискорити цей процес, найближчим часом НБУ ухвалить положення про управління проблемними активами в банках. Воно спонукатиме фінустанови активніше вирішувати проблему NPLs.

Кредитний портфель банку схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінансову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Банки визначають кредитний ризик за кредитами, наданими юридичним та фізичним особам, визначивши імовірність настання дефолту клієнта. Імовірність дефолту клієнта визначають за фінансовим станом клієнтів, за яким поділяють фізичних осіб на 5 класів (1 – фінансовий стан високий, 2 – фінансовий стан добрий, 3 – фінансовий стан задовільний, 4 – фінансовий стан незадовільний, 5 - фінансовий стан критичний), а юридичних – на 10 класів(залежно від отриманого значення інтегрального показника фінансового стану боржника з урахуванням величини підприємства)[27].

Проведемо аналіз, яким класам найбільше видають кредитних коштів (рис.3.3)

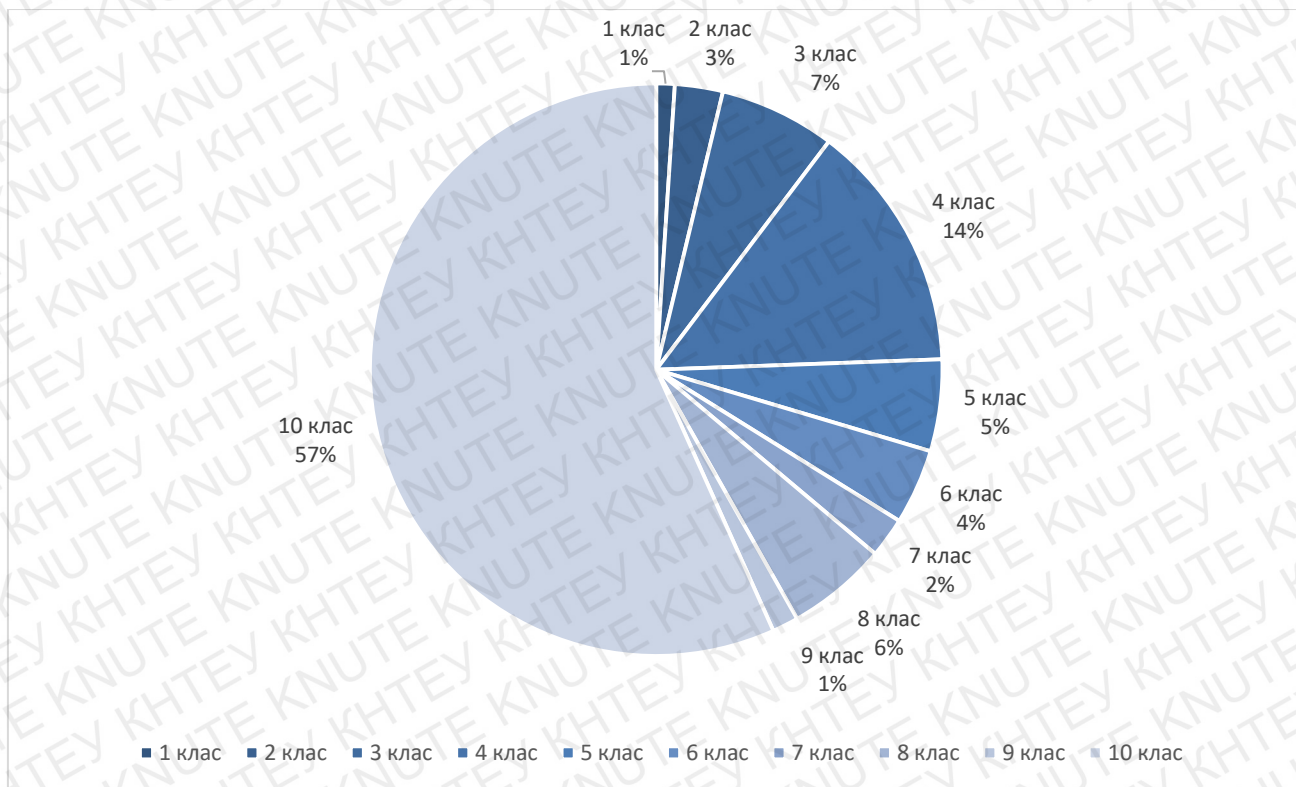

Рис. 3.3 Розподіл кредитів за класами боржників юридичної особи за 2018 рік*

*Примітка: складено автором за джерелом [17]

На рисунку 2.3 представлено розподіл кредитів за класами боржника – юридичної особи станом на 31.12.2018 р., який показує, що найбільша частка кредитів – 56,91% належить до 10 класу боржника, що свідчить про велику ризикованість даних кредитів. Натомість 1 класу, який є найменш ризиковим, було видано лише 1,04%.

З наведених даних випливає, що найбільше надано кредитів юридичним особам останнього класу боржників, які мають велике значення кредитного ризику. Можемо зробити припущення, що така ситуація склалась за рахунок того, що у минулі роки позичальники, які отримали кредити у іноземній валюті, через значні коливання курсу автоматично стали боржниками з критичним фінансовим станом. Крім того, це може свідчити про те, що значну частку кредитів банки видають інсайдерам, а, відповідно до законодавства, такі позичальники відносяться до боржників з високим рівнем ризику.

З метою підвищення ефективності діагностики юридичних осіб-позичальників банками на загальноукраїнському рівні необхідно вжити наступних заходів:

1. Необхідно створити і затвердити єдину нормативну базу для визначення фінансового стану підприємства банками України, що включає основні показники оцінки, необхідні коефіцієнти, а також їх нормативні значення. Враховувати специфіку діяльності підприємства – КВЕДи та розробити більш детальні секції, а не загальні, як в Положенні 351 НБУ.

2. Урахування відмінностей у діяльності та веденні бухгалтерської звітності товариств, які є основною групою позичальників у сегменті МСБ. Ці позичальники мають свою специфіку залежно від видів, масштабів, форм власності бізнесу. Як правило, чим більше підприємство та його обороти, тим більше інформації про його фінансово-господарську діяльність міститься в бухгалтерських документах. Тому товариства з обмеженою відповідальністю можуть надавати більше інформації про свій бізнес, але вона потребує перевірки.

3. Необхідно формувати банкам власної інформаційної бази, що включає систему інформації, використовуваної в фінансовому управлінні. Її зміст повинен визначатися сукупністю критеріїв та показників, що дозволяє зробити висновок про кредитоспроможність позичальника.

Але ключовою проблемою в процесі оцінки кредитоспроможності позичальника є отримання достовірної інформації, оскільки:

- офіційні фінансові звіти позичальника можуть бути складені за термін понад три місяці, що знижує актуальність фінансових даних;
- підприємства свідомо завищують витрати та занижують доходи для мінімізації сплати прямих податків, а також намагаються застосувати схеми прискореної амортизації, тому оцінка основних засобів не завжди об'єктивно відображає їхню поточну залишкову ринкову вартість;
- приватні підприємці, а також підприємства, які працюють на спрощеній системі оподаткування, взагалі не формують офіційну бухгалтерську звітність через специфіку режиму оподаткування.

4. Необхідно формувати якісні зовнішні джерела інформації. Вирішення даного питання можуть посприяти законодавчі органи, в т.ч. Національний банк України, вітчизняні банки. Удосконалення може здійснюватися шляхом розширення діяльності рейтингових агентств.

5. В оцінці кредитоспроможності пропонується використовувати нові методи аналізу ROI, MVA, EVA.

ROI (return on investment) - коефіцієнт окупності. Цей показник демонструє прибутковість або збитковість тієї чи іншої інвестиції, вимірюється у відсотках. Щоб його розрахувати, потрібно знати два значення: дохід від вкладень і їх розмір (формула 3.1).

$$ROI = \frac{\text{Дохід від вкладень} - \text{розмір вкладень}}{\text{Розмір вкладень}} \times 100\% \quad (3.1)$$

Головна мета більшості компаній – максимально збільшувати капітал акціонерів. Ця мета відповідає інтересам останніх, її досягнення гарантує, що обмежені фінансові ресурси розподіляються ефективно. Капітал акціонерів максимально збільшується при збільшенні різниці між ринковою вартістю акцій фірми і балансовою вартістю власного капіталу. Ця різниця називається ринковою доданою вартістю, MVA (Market Value Added), що розраховується за такою формулою (3.2):

$$ROI = \text{Ринкова вартість боргу} + \text{капіталізація} - \text{Сукупний капітал} \quad (3.2)$$

Економічна додана вартість (англ. EVA, Economic Value Added) – показник економічного прибутку підприємства після виплати всіх податків і плати за весь інвестований в підприємство капітал (3.3.).

$$EVA = \text{NOPAT} - \text{WACC} \times \text{CE} \quad (3.3)$$

Де, NOPAT (англ. Net Operating Profit Adjusted Taxes) – прибуток від операційної діяльності після сплати податків, але до процентних платежів (NOPAT = EBIT (операційний прибуток) – Taxes (податкові платежі)); WACC (англ. Weight Average Cost Of Capital) – середньозважена вартість капіталу, і являє собою вартість власного і позикового капіталу, тобто норма прибутку, яку хоче отримати власник (акціонер) на вкладені гроші; CE (англ. Capital Employed,

Invested Capital, Capital Sum) – інвестиційний капітал, є сумою сукупних активів з розрахунку на початок року за вирахуванням безпроцентних поточних зобов'язань (кредиторської заборгованості постачальникам, бюджету, отриманих авансів, іншої кредиторської заборгованості).

Незважаючи на те, що вони поки не знайшли практичного застосування в банківській діяльності, все-таки очікується, що в майбутньому банки будуть їх враховувати, так як їх розрахунок заснований на інформації з ринків, яка має прогнозний характер.

6. Ввести в кредитний процес додаткові ролі «внутрішнього аудитора», не тільки для великих підприємств, а й для МСБ, а також створення ефективної системи управління заставами, є інтегральною частиною кредитних рішень.

7. Розвиток електронного документообігу за допомогою розвинення систем онлайн-обслуговування банку й автоматизованої передачі даних про фінансову звітність підприємства та вартість заставного майна (завірені договору купівлі-продажу, документи про оплату частини вартості майна за рахунок кредитних коштів) через захищений канал і за допомогою наданих документів за електронно-цифровим підписом керівника підприємства. Це дозволить знизити трансакційні витрати на отримання кредиту та скоротити термін розгляду кредитної заявки. Сьогодні у вітчизняних банків недостатньо розвинена комплексна системи «клієнт-банк», яка б включала не тільки розрахунково-касове обслуговування та зарплатні проекти, але й кредитування. Цьому перешкоджає відсутність законодавчого опрацювання єдиного стандарту електронно-цифрового підпису власника бізнесу та його використання в єдиному інформаційному просторі без обмежень, необхідність збору довідок з фіскальної служби для надання їх у комплекті документів на кредитування. Впровадження такого програмного забезпечення дозволить суттєво полегшити доступ клієнтів до банківських послуг та отримання даних про плановані обсяги погашення кредиту, відсоткові та комісійні платежі, залишок боргу в розрізі його позик.

3.2. Діагностика юридичних осіб-позичальників за альтернативними методами

У зарубіжних країнах для оцінки ризику банкрутства і кредитоспроможності підприємств широко використовуються факторні моделі відомих західних економістів Бівера, Альтмана, Лиса, Таффлера, Тішоу і ін., Розроблені за допомогою багатомірного дискримінантного аналізу.

Зарубіжні дискримінантні моделі, як правило, позиціонуються як універсальні. Вони не містять чітких рекомендацій щодо того, для яких підприємств їх можна застосовувати найбільш ефективно, а для яких — взагалі не слід. Тестування різних підприємств за даними моделям показало, що вони не в повній мірі підходять для оцінки ризику банкрутства вітчизняних підприємств через різну методики відображення інфляційних факторів і різної структури капіталу і відмінностей в законодавчій базі.

За дискримінатною моделлю Альтмана, яка була розглянута в першому розділі, проаналізуємо товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО» за два роки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Розрахунок дискримінатної моделі за Альтманом*

Показники	01.04.2018	01.04.2019
x1	0,4083	0,1428
x2	0,4563	0,1326
x3	0,4563	0,1326
x4	0,6901	0,8433
x5	1,5152	2,7612
Z	3,8944273	3,728268
Ймовірність банкрутства	Компанія стабільна та фінансова стійка	

* Примітка: побудовано автором

За два роки значення Z більше 2,9, що означає компанія є фінансово стійкою та не знаходиться на стадії ліквідації. Але багато сучасних науковців вважають, що за моделлю Альтмана неспроможні підприємства, що мають високий рівень четвертого показника (власний капітал/позиковий капітал), отримують дуже високу оцінку, що не відповідає дійсності.

У зв'язку з недосконалістю діючої методики переоцінки основних фондів, коли старим зношеним фондам надається таке ж значення, як і новим, необґрунтовано збільшується частка власного капіталу за рахунок фонду переоцінки. В результаті склалася нереальне співвідношення власного і позикового капіталу.

Тому моделі, в яких присутній даний показник, можуть спотворити реальну картину.

Розроблені на Заході моделі прогнозування банкрутства необхідно або адаптувати до українських умов, або розробляти свої, адекватні цим умовам прогнозні моделі. Коефіцієнти і критичне значення Z доцільно розраховувати за галузями і підгалузями з використанням математичних методів побудови оптимальних критеріїв.

Розглянемо ще одну модель. Модель Зайцевої – це одна з перших російській моделей прогнозування банкрутства, що з'явилися в 90-х роках 20 століття. Модель Зайцевої має вигляд: (формула 3.4):

$$Kf = 0,25 \times x_1 + 0,1 \times x_2 + 0,2 \times x_3 + 0,25 \times x_4 + 0,1 \times x_5 + 0,1 \times x_6 \quad (3.4)$$

де x_1 – коефіцієнт збитковості підприємства, що характеризується відношенням чистого збитку до власного капіталу;

x_2 – коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості;

x_3 – показник співвідношення короткострокових зобов'язань і найбільш ліквідних активів, цей коефіцієнт є зворотною величиною показника абсолютної ліквідності;

x_4 – збитковість реалізації продукції, що характеризується відношенням чистого збитку до обсягу реалізації цієї продукції;

x_5 – коефіцієнт фінансового левериджу (фінансового ризику) – відношення позикового капіталу (довгострокові та короткострокові зобов'язання) до власних джерел фінансування;

x_6 – коефіцієнт завантаження активів як величина, зворотна коефіцієнту оборотності активів, – відношення загальної величини активів підприємства (валюти балансу) до виручки.

Для визначення ймовірності банкрутства необхідно порівняти фактичне значення (K_f) з нормативним значенням (K_n), яке розраховується за такою формулою (формула 3.5):

$$K_n = 0,25 \times 0 + 0,1 \times 1 + 0,2 \times 7 + 0,25 \times 0 + 0,1 \times 0,7 + 0,1 \times x_6 \quad (3.5)$$

Якщо фактичний коефіцієнт більше нормативного ($K_{\text{факт}} > K_n$), то вкрай висока ймовірність настання банкрутства підприємства, а якщо менше, то ймовірність банкрутства незначна.

Проаналізуємо за моделлю Зайцевої вірогідність банкрутство (табл.3.2).

Таблиця 3.2

Розрахунок дискримінаційної моделі за Зайцевої

Показники	01.04.2018	01.04.2019
x1	0,4563	0,9303
x2	24,2857	1,9073
x3	7,6533	5,6543
x4	0,3011	0,048
x5	1,4491	6,0003
x6	0,6599	0,3621
K_n	4,35948	2,202405
K_n	1,63599	1,60621
Ймовірність банкрутства	Висока ймовірність банкрутства	

* Примітка: побудовано автором

Дві різні моделі – два різних результати. На мою думку, модель Зайцевої є більш актуальніший на наш час. Тестування даної моделі з досліджуваної вибірки суб'єктів господарювання показало, що вона дозволяє досить швидко провести експрес-аналіз фінансового стану виробничих підприємств і досить точно оцінити ступінь ймовірності їх банкрутства.

Першу спробу розробки дискримінаційної функції, для оцінки ймовірності банкрутства на вітчизняних підприємствах, зробив відомий український

дослідник в області фінансового антикризового менеджменту О.О. Терещенко [37] (формула 3.6).

$$Z = 1,5 \times x_1 + 0,08 \times x_2 + 10 \times x_3 + 5 \times x_4 + 0,3 \times x_5 + 0,1 \times x_6 \quad (3.6)$$

де x_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

x_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

x_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

x_4 – відношення прибутку до виручки;

x_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

x_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Сутність розробленої моделі полягає у визначенні інтегрального показника фінансового стану для різних класифікаційних груп підприємств в залежності від виду їх економічної діяльності. Одержані значення показника Z можна інтегрувати так: $Z > 2$ – підприємство є фінансовою стійким і йому не загрожує банкрутство; $1 < Z < 2$ – у підприємства порушено фінансову рівновагу (фінансову стійкість), але йому не загрожує банкрутство за умови переходу на антикризове управління; $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів; $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Модель О.О. Терещенко існує у двох варіантах. Перший — це універсальна модель, що містить також 6 показників і побудована на основі даних 850 підприємств різних галузей. Друга модель містить 10 показників і враховує диференціацію підприємств за галузями [38].

Проаналізуємо товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО» за моделлю Терещенко (табл. 3.3)

Таблиця 3.3

Розрахунок дискримінаційної моделі за Терещенко

Показник	2018 рік	2019 рік
Грошові надходження	138,80	10146,10
Зобов'язання	54,20	3149,60
x_1	2,56	3,22
Валюта балансу	91,60	3674,50
Зобов'язання	54,20	3149,60
x_2	1,69	1,17

Закінчення табл. 3.3

Чистий прибуток	41,80	487,40
Середньомісячна сума активів	91,60	3674,50
x3	0,46	0,13
Прибуток	41,80	487,40
Виручка	138,80	10146,10
x4	0,30	0,05
Виробничі запаси	0,00	1255,00
Виручка	138,80	10146,10
x5	0,00	0,12
Виручка	138,80	10146,10
Основний капітал	37,40	524,90
x6	3,71	19,33
Z	10,42	8,46
Ймовірність банкрутства	Банкрутство не загрожує	

*Примітка: складено автором за джерелом [38]

Наше підприємство за моделлю Терещенко банкрутство не загрожує. Особливістю методики О.О. Терещенко є те, що вона має кілька зміщених оцінок. У ній зроблено акцент на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до групи стійких. Така асиметричність має на меті убезпечити інвестора від ризикового вкладення коштів, але знижує точність прогнозу в цілому. Іншим суттєвим недоліком цієї моделі є широкий інтервал невизначеності нормативних оцінок [15].

Однак, незважаючи на зазначені недоліки, така модель широко використовується в Україні, адже вона адаптована для вітчизняних підприємств [8].

Висновок. Для покращення процесу діагностики юридичних осіб-позичальників банку, потрібно прийняти заходи щодо покращення та змін в законодавчих актах України про підприємницьку діяльність, положення НБУ. Створення однієї інформаційної бази. Брати приклад з міжнародних країн та розробкою моделі оцінки кредитоспроможності, яка б підходила до нашої країни та бралось до уваги на галузеві особливості підприємств – якою основною

діяльності займається, структура активів та пасивів та співвідношення з валютою балансу.

Для більш точного аналізу та прогнозу треба застосовувати також традиційний підхід до діагностування банкрутства, що полягає у застосуванні стандартних аналітичних прийомів, а саме горизонтального, вертикального, трендового, порівняльного аналізу, аналізу відносних показників. За цього підходу аналіз ймовірності банкрутства ґрунтується на обчисленні кількох груп фінансових показників. Висновки щодо якості фінансового стану роблять на підставі простого зіставлення фактичних показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, стабільності тощо з їх нормативними значеннями. Неможливо за однією тільки моделі оцінити вірогідність банкрутства підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі було розглянуто інструменти діагностики юридичних осіб-позичальників банку.

За результатами досліджень, проведених в роботі, можна зробити наступні висновки.

1) Діагностика юридичних осіб-позичальників банку – це комплексна система оцінки, по якій проводиться аналіз ризикованості підприємства при активних операцій та фінансово-економічний аналіз життєвого циклу організації.

Основна мета фінансово-економічного аналізу – виявлення найбільш складних проблем управління підприємством в цілому і його фінансових ресурсах зокрема [13]. Головними завданнями аналізу фінансово-економічного стану підприємства є правильні оцінки початкового фінансового стану та динаміки його подальшого розвитку, що складається з наступних етапів:

- ідентифікація фінансово-економічного становища;
- виявлення змін фінансово-економічного стану в часі;
- визначення основних факторів, що викликали зміни у фінансово-економічному стані;
- виявлення внутрішньогосподарських резервів зміцнення фінансового положення.

2) На даний момент, оцінка діагностики позичальника є ключовим етапом як на момент розгляду кредитної заявки, так і процесі супроводу кредитних угод, так як є головною підставою для видачі кредиту і основним методом з управління кредитними ризиками банку. Крім того, його важливість визначається тим, що в багатьох банках кредитування є основним джерелом доходу.

3) Сучасні концепції і методи, використовувані банками України не дають в повній мірі повного уявлення про діяльність потенційних позичальників, так як найвагоміша характеристика в оцінці є їх фінансове становище. При цьому в належній мірі не оцінюється значимість кредиту, диверсифікація бізнесу,

індивідуальні особливості і економіка позичальника, відсутній аналіз сценаріїв розвитку подій в економіці клієнта, різноманітні моделі поведінки банку при виникненні несприятливих подій, що дозволяють правильно розрахувати наслідки кредитування.

4) Було проаналізовано товариство з обмеженою відповідальністю «ІТ ПРО» за методикою Національного банку України та АТ «Райффайзен Банк Аваль». Було виявлено, що за двома методиками, підприємство має позитивні фінансові показники та відносить до класу, які можливо кредитувати.

5) У постійно мінливих умовах розвитку української економіки недостатня розробленість методів оцінки кредитоспроможності позичальників або їх низька ефективність можуть привести до небажаних наслідків для банку, таким як зростання простроченої заборгованості, збільшення резервів на можливі втрати, а в результаті зниження фінансових показників банку та зменшення капіталу.

5) Одним з основних факторів розвитку малого і середнього підприємництва є вдосконалення механізму та інструментів кредитування малих і середніх підприємств. Це пояснюється стабільно високою потребою даного сектора економіки в позикових ресурсах, особливо ця потреба зростає в умовах економічних криз. Характерними особливостями малих і середніх підприємств є наступні:

- у підприємств такого формату, як правило, досить недовга історія;
- власником і керівником підприємства є одна особа;
- слабка розвиненість бізнес–зв'язків підприємства;
- управлінський склад часто не має достатнього досвіду і кваліфікації;
- конкурентоспроможність підприємства вкрай низька;
- досвід кредитування або повністю відсутній, або незначний;
- в розпорядженні підприємства, як правило, не буває великого обсягу власного майна.

6) Було проаналізовано ТОВ «ІТ ПРО» за альтернативними методиками банкрутства Альтмана, Зайцевої та Терещенко. В моделях Альтмана та

Терещенко – підприємство не загрожує банкрутство, в моделі Зайцевої – висока ймовірність банкрутства.

На сьогодні існує кілька проблем кредитування юридичних осіб. По-перше, не розвинений в достатній мірі попит – малий бізнес найчастіше з упередженням ставиться до доцільності кредитування. Самі банки не можуть забезпечити всіма необхідними ресурсами малий і середній бізнес. Велика проблема з правовою базою, часто через складні бюрократичні моменти з документацією. Ще одна вагома проблема в кредитуванні малого бізнесу – відсутність ясного механізму підтримки бізнесу на національному рівні. Наприклад, законодавча база підтверджує необхідність підтримки малого і середнього бізнесу, але обмежує конкретні заходи в її реалізації.

Стримуючим фактором розширення кредитування малого бізнесу залишаються високі ризики, відсутність правових гарантій ефективного повернення кредиту, слабкість інформаційної бази по кредитних історіях позичальників. Проблема кредитування малого бізнесу в нашій країні залишається невирішеною протягом тривалого періоду часу. Самі бізнесмени наводять аргументи, які перешкоджають використанні кредитувати в банках. Згідно зі статистикою, близько 20% представників малого бізнесу не беруть кредит через високі відсоткові ставки. Серед інших причин через які популярність кредитів в середовищі малого бізнесу значно низька, – 23% підприємців, не влаштовує вимоги банку по надання поручителів. І, нарешті, близько чверті всіх бізнесменів не вдаються до використання кредитних інструментів через необхідності надання застави. Основна причина цього полягає в низькій вартості активів підприємств малого бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанови НБУ №351 Інструкція про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними операціями: Постанова Правління НБУ від 30.06.2016 року №351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16/print>
2. Алавердов А.Р. Стратегический менеджмент в коммерческом банке. – м.:Маркет ДС, 2007. – 576 с.
3. Андрушак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств / Є.М. Андрушак // Фінанси України. — 2004. — № 9. — С. 118—124.
4. Афанасьєва О.М. Проблемы банковского кредитования реального сектора экономики // Банковское дело. 2004. №4. С.34—37.
5. Баренбойм П.Д. Правовые основы банкрутства: учеб. пособие. М.: Белые альвы: ТОО «Теис», 1995. 194 с.
6. Баринов В.А., Харченко В.Л. Стратегический менеджмент: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2005. – 237 с.
7. Вахитова З. Т. Бухгалтерская отчетность как информационная база для финансового анализа // Экономика и управление: анализ тенденций и перспектив развития. 2013. №8. С. 171—174.
8. Воронкова Т.Є. Сравнительная характеристика методов оценки кризисного состояния предприятий с применением формул Э. Альтмана и А.А. Терещенко / Т.Є. Воронкова, Ю.В. Чернюк // "Украина — Болгария — Европейский Союз: современное состояние и перспективы". Сборник материалов международной научно(практической) конференции. Т. 1. — Херсон — Варна: Херсон, ПП Вишемирский В.С., 2012. — С. 60—64.
9. Галан Н. І. Система державної підтримки малих та середніх підприємств у США / Н. І. Галан // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 142–150.
10. Герасимов Б. Качество методов оценки кредитоспособности оценки заемщика коммерческого банка / Герасимов Б., Лаута Ю., Герасимова Е. – Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2001. – 126 с.

11. Гидулян А. Кредитование малого і середнього бізнесу в Україні в 2013 году Исследование ассоциации банковских экспертов МСБ / А. Гидулян // «SMEBANKINGCLUB» SMEBANKINGCLUB / Киев, Украина
12. Гиниятулин А. Р. Правовое регулирование деятельности субъектов малого и среднего предпринимательства в зарубежных странах [Электронный ресурс] / А. Р. Гиниятулин // Евразийский юридический журнал. – 2012. – № 10 (53).
13. Гончаров А.И., Терентьева М.В. Досу-дебное восстановление платежеспособности хозяйствующего субъекта: право-вые и финансовые аспекты. СПб.: Юрид. центр Пресс, 2004. 218 с.
14. Гребенікова О.В. Дискримінантна модель діагностики неплатоспроможності українських підприємств машинобудівної галузі / О.В. Гребенікова, К.О. Соломянова(Кирильчук // Фінанси України. — 2007. — № 12. — С. 129— 137.
15. Гриценко Л.Л. Дискримінантна модель діагностики банкрутства малих підприємств /Л.Л. Гриценко, І.М. Боярко, А.А. Губар // Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці. — 2009 р. — С. 256— 262.
16. Гроші та кредит: підручник [Текст]/ М.І. Савлук, А.М.Мороз, М.Ф.Пуховкіна та ін. / за заг. ред. М.І.Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 450 с.
17. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] /Офіційний сайт. – Режим доступу: www.ukrstart.gov.ua
18. Дягель О.Ю. Диагностика вероятности банкротства организаций: сущность, задачи и сравнительная характеристика методов. Часть 2 [Електронний ресурс] / О.Ю. Дягель К.О. Энгельгардт // Финансовый анализ: портал журнала URL. — Режим доступу: <http://1fin.ru/?id=201>
19. Ларіна Р. Р. Малий бізнес в Україні: роль та особливості розвитку в національній економіці (монографія). / Р. Р. Ларіна, О. В. Азаров – Донецьк: «Вебер» (Донецька філія), 2007. – 300 с.

20. Лупанов В. В. Методика поведения анализа финансового состояния заемщиков / В. В. Лупанов, А. В. Щучкина // Известия Тульского государственного университета. Экономические и юридические науки. – Выпуск № 1-1, 2011. – С. 275–280.

21. Луцяк В. В. Життєвий цикл малого виробничого підприємства / В. В. Луцяк // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2015. – Т. 21, № 4. – С. 45–52.

22. Мадрига Г. М. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці: економічні та соціальні аспекти / Г. М. Мадрига // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2013. – № 767 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 154–163.

23. Майборода В. Роль банківського сектору Німеччини у сприянні розвитку малих і середніх підприємств / В. Майборода // Вісник Національного банку України. – 2003. – № 4 – 27 с.

24. Маслова И.А. Методы диагностики вероятности банкротства [Электронный ресурс] / И.А. Маслова, Н.В. Пчеленок // Управленческий учет: портал журнала URL. — Режим доступа: <http://www.upruchet.ru/articles/2006/2/4011.html>

25. Матвійчук А. Діагностика банкрутства підприємств / А. Матвійчук // Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 20—28.

26. Опарина Н. И. Использование скоринговых моделей для оценки кредитоспособности заемщика / Н. И. Опарина // Банковское кредитование. – 2009. – № 5. – С. 32–33.

27. Орел А. М. Інструментарій моніторингу, діагностики і прогнозування кризових ситуацій на підприємствах харчової галузі / А. М. Орел // Ефективна економіка : Електронне фахове видання. –2012. – № 12. ; Орлов М. Ф. О государственном кредите / М. Ф. Орлов // У истоков финансового права. Т.1.– М.: 1998. – С. 300. Толковый экономический и финансовый словарь / И. Бернар, Ж. – К. Колли.

28. Посоюзных К.В. Проблемы банковского кредитования // Вестник Московского университета. 2013. № 3. С.30–38.
29. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р., № 4618-6.
30. Радугина В. С. Организация и развитие инвестиционного процесса в сфере малого предпринимательства: автореф.дис.канд. экон. Наук / В. С. Радугина. – Ростов-на-Дону, 2009. – С. 17.
31. Реверчук С. К. Державна підтримка малих і середніх підприємств та їх ефективність / [Реверчук С. К., Лазур П. Ю., Колісник Г. М.] ; за ред. С. К. Реверчука. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. – 146 с.
32. Реверчук С. К. Малий бізнес: методологія, теорія і практика /С. К. Реверчук. – К.: ІЗМН, 1996. – 192 с.
33. Рид Э. Коммерческие банки [Текст] / Э. Рид, Р. Коттер, Э. Гилл, Р. Смит ; [общ. ред. и вступ. ст. В. М. Усоскина] ; [пер. с англ.А. А. Кандаурова и др.] – М. : Прогресс, 1983. – 502 с.
34. Салига С. Я. Управління фінансовою санацією підприємства :[навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів] / С. Я. Салига, О. І. Дацій, Н. В. Нестерен-ко, О.В. Серебряков. – К. : ЦНЛ, 2005. – 237 с.
35. Сарварова Е. П. Сотрудничество микрофинансовых организаций и коммерческих банков. / Е. П. Сарварова // Банковское дело. – 2011. – № 8. –С. 52. ; Савинова Д. В. Банковское кредитование малого бизнеса и его роль в развитии региона (на примере Республики Бурятия) : автореф. дис. канд. экон. наук : 08.00.10 / Дарья Владимировна Савинова. – Москва, 2010. – С. 21–22.
36. Свириденко А. Ю. Структурування кредитної угоди як спосіб мінімізації рівня індивідуального кредитного ризику / А. Ю. Свириденко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 12. Частна 3. – С. 158–161.
37. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / О.О. Терещенко. — 2ге вид.,без змін. — К.: КНЕУ, 2006. — 268 с.

38. Терещенко О.О. Дискримінанта модель інтегральної оцінки фінансового стану підприємства / О.О. Терещенко// Економіка України. — 2003. — № 8. — С. 38—45.
39. Хоменко И. Тестирование моделей прогнозирования вероятности банкротства транснациональных компаний в преддверии мирового финансового кризиса (на примере GENERAL MOTORS) [Електронний ресурс]./ И. Хоменко//Режим доступу: <http://kibit.edu.ua/files/testing-models.pdf>.
40. Чурсина Ю.А. Диагностика банкротства предприятия [Електронний ресурс] / Ю.А. Чурсина, К.В. Кондратьева. — Режим доступу: http://www.auditfin.com/fin/2013/1/2013_I_03_11.pdf
41. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин, Е.В. Негашев. М.: ИНФРА-М, 2001.
42. Altman E. Financial ratios discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy // Journal of Finance.1968. P. 589–609.
43. Onyiriuba L. Emerging Market Bank Lending and Credit Risk Control. Elsevier Inc. 2016. 738 p.
44. Yurdakul F. Macroeconomic Modelling Of Credit Risk For Banks// Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2014. №109. P.784–793.

ДОДАТКИ

Додаток А

Розрахунок фінансових показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника - юридичної особи

№ з/п	Фінансовий показник	Характеристика	Формула розрахунку	Алгоритм розрахунку	
				Великі та середні	Малі
1	2	3	4	5	6
1	К ₁ , МК ₁ - показники капіталу	Частка капіталу в балансі підприємства	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	ф. 1 р. 1495 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1300 гр. 4	ф. 1-м р. 1495 гр. 4 <hr/> ф. 1-м р. 1300 гр. 4
2	К ₂ , МК ₂ - показники загальної ліквідності	Спроможність підприємства покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів	$\frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання і забезпечення}}$	ф. 1 р. 1125 гр. + р. 1100 + р. 1110 + р. 1165 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1695 гр. 4	ф. 1-м р. 1125 + р. 1155 + р. 1100 + р. 1110 + р. 1165 гр. 4 <hr/> ф. 1-м р. 1695 гр. 4
3	К ₃ , МК ₃ - показники покриття боргу прибутком до оподаткування	Спроможність обслуговування боргу прибутком до оподаткування	$\frac{\text{Фінансовий результат до оподаткування}}{\text{Короткострокові та довгострокові зобов'язання}}$	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2220 - р. 2250 гр. 3 <hr/> ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4	ф. 2-м р. 2290 гр. 3 <hr/> ф. 1-м р. 1595 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4
4	К ₄ , МК ₄ - показники операційної рентабельності активів	Ефективність використання активів підприємства в операційній діяльності	$\frac{\text{Фінансовий результат від операційної діяльності}}{\text{Валюта балансу (актив)}}$	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 гр. 3 <hr/> ф. 1 р. 1300 гр. 4	ф. 2-м р. 2000 + р. 2120 - р. 2050 - р. 2180 гр. 3 <hr/> ф. 1-м р. 1300 гр. 4
5	К ₅ , МК ₅ - показники оборотності запасів	Період повного обороту запасів	$\frac{\text{Запаси}}{\text{Собівартість реалізованої продукції}}$	(ф. 1 р. 1100 + р. 1110 гр. 4) · 365 <hr/> ф. 2 р. 2050 гр. 3	(ф. 1-м р. 1100 + р. 1110 гр. 4) · 365 <hr/> ф. 2-м р. 2050 гр. 3
6	К ₆ , МК ₆ - показники покриття боргу валовим прибутком	Спроможність обслуговування боргу валовим прибутком	$\frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Короткострокові та довгострокові зобов'язання}}$	ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3 <hr/> ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4	ф. 2-м р. 2000 - р. 2050 гр. 3 <hr/> ф. 1-м р. 1595 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4

Продовження дод. А

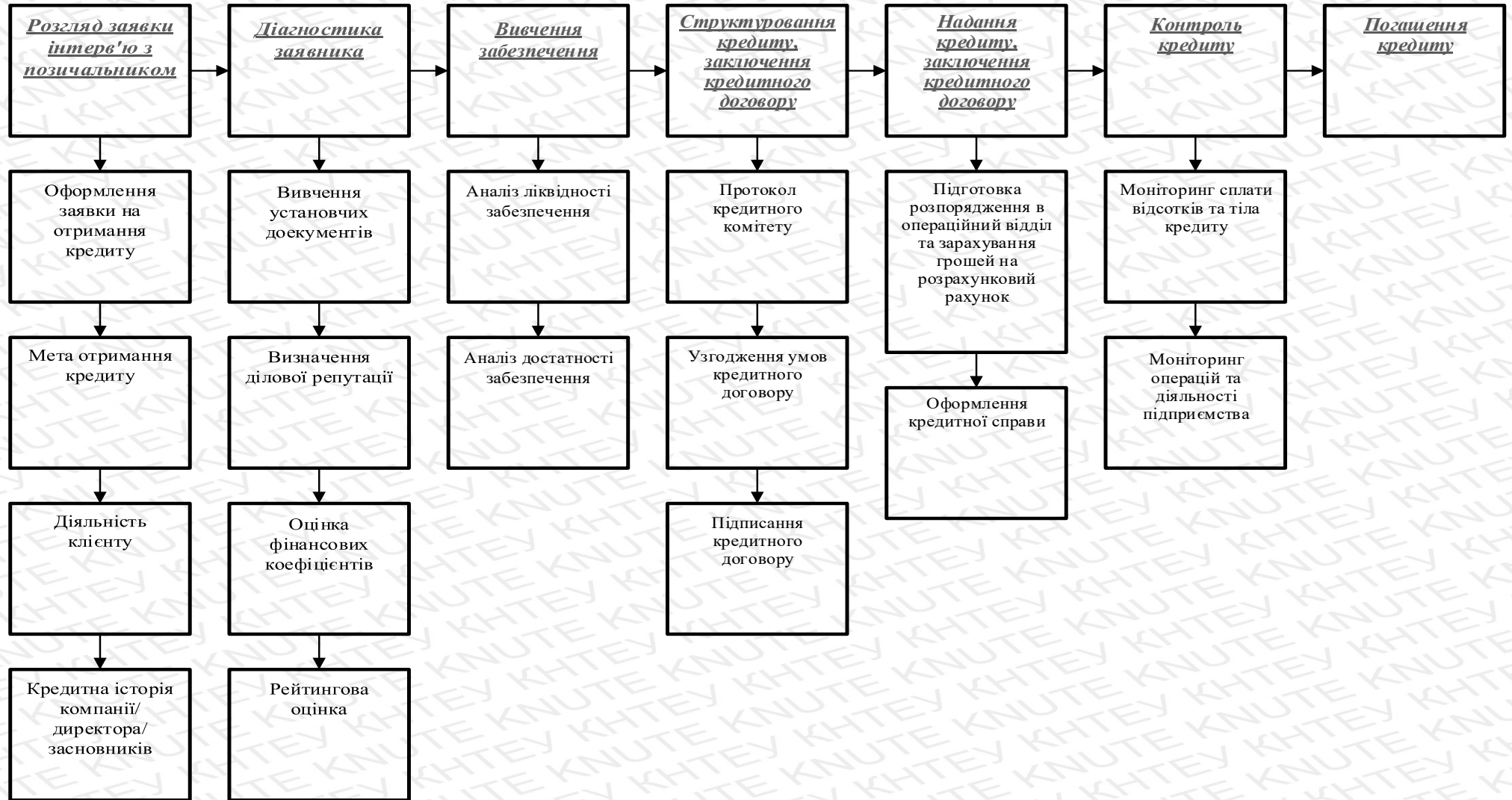
7	К ₇ , МК ₇ - показники покриття чистих фінансових витрат операційним прибутком	Спроможність фінансування чистих неопераційних витрат за результатами операційної діяльності	Фінансовий результат від операційної діяльності <u>Чисті фінансові витрати</u>	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 гр. 3 <u>ф. 2 р. 2250 - р. 2220 гр. 3</u>	ф. 2-м р. 2000 + р. 2120 - р. 2050 - р. 2180 гр. 3 <u>ф. 2-м р. 2165 + р. 2270 - р. 2160 - р. 2240 гр. 3</u>
8	К ₈ , МК ₈ - показники оборотності кредиторської заборгованості	Період повного обороту кредиторської заборгованості	Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги <u>Собівартість реалізованої продукції</u>	ф. 1 р. 1615 гр. 4 · 365 <u>ф. 2 р. 2050 гр. 3</u>	ф. 1-м р. 1615 гр. 4 · 365 <u>ф. 2-м р. 2050 гр. 3</u>
9	К ₉ , МК ₉ - показники оборотності дебіторської заборгованості	Період повного обороту дебіторської заборгованості	Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги <u>Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)</u>	ф. 1 р. 1125 гр. 4 · 365 <u>ф. 2 р. 2000 р. + 2010 гр. 3</u>	ф. 1-м р. 1125 гр. 4 · 365 <u>ф. 2-м р. 2000 гр. 3</u>
10	К ₁₀ - показник маневреності робочого капіталу	Частка оборотних активів, непокритих поточними зобов'язаннями	Оборотні активи за вирахуванням поточних зобов'язань і забезпечень <u>Валюта балансу (актив)</u>	ф. 1 р. 1195 - р. 1160 - р. 1165 - р. 1190 - р. 1695 + р. 1600 + р. 1610 + р. 1690 гр. 4 <u>ф. 1 р. 1300 гр. 4</u>	-
11	МК ₁₀ - показник оборотності робочого капіталу	Співвідношення оборотних активів, непокритих поточними зобов'язаннями, та чистого доходу	Оборотні активи за вирахуванням поточних зобов'язань і забезпечень <u>Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)</u>	-	ф. 1-м р. 1195 - р. 1160 - р. 1165 - р. 1190 - р. 1695 + р. 1600 + р. 1610 + р. 1690 гр. 4 <u>ф. 2-м р. 2000 гр. 3</u>
12	К ₁₁ , МК ₁₁ - показники покриття боргу чистим доходом	Спроможність обслуговування боргу доходами від основного виду діяльності	Короткострокові та довгострокові зобов'язання <u>Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)</u>	ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4 <u>ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3</u>	ф. 1-м р. 1595 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4 <u>ф. 2-м (2-мс) р. 2000 гр. 3</u>
13	К ₁₂ - показник покриття боргу прибутком до амортизації та оподаткування	Спроможність обслуговування боргу прибутком до оподаткування та амортизації	Фінансовий результат до оподаткування та амортизації <u>Короткострокові та довгострокові зобов'язання</u>	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2220 - р. 2250 + р. 2515 гр. 3 <u>ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 - р. 1165 гр. 4</u>	-

Закінчення дод. А

14	МК ₁₂ - показник рентабельності активів до оподаткування	Ефективність використання активів підприємства	Фінансовий результат до оподаткування <hr/> Валюта балансу (актив)	-	ф. 2-м р. 2290 гр. 3 <hr/> ф. 1-м р. 1300 гр. 4
15	К ₁₃ - показник частки неопераційних елементів балансу	Частка активів, яка не має прямого відношення до операційної діяльності підприємства	Неопераційні активи <hr/> Валюта балансу (актив)	ф. 1 р. 1000 + р. 1030 + р. 1035 + р. 1040 + р. 1045 + р. 1050 + р. 1090 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1190 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1300 гр. 4	-
16	МК ₁₃ - показник покриття фінансових витрат операційним прибутком	Спроможність фінансування неопераційних витрат операційним прибутком	Фінансовий результат від операційної діяльності <hr/> Фінансові витрати	-	ф. 2-м р. 2000 + р. 2120 - р. 2050 - р. 2180 гр. 3 <hr/> ф. 2-м р. 2165 + р. 2270 гр. 3
17	К ₁₄ , МК ₁₄ - показники оборотності поточних активів	Період повного обороту поточних активів	Поточні активи <hr/> Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 1 р. 1195 гр. 4 · 365 <hr/> ф. 2 р. 2000 р. + 2010 гр. 3	ф. 1-м р. 1195 гр. 4 · 365 <hr/> ф. 2-м р. 2000 гр. 3
18	К ₁₅ - показник покриття фінансових витрат прибутком до оподаткування та амортизації	Спроможність фінансування неопераційних витрат операційним прибутком до вирахування амортизації	Фінансовий результат від операційної діяльності до вирахування амортизації <hr/> Фінансові витрати	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2515 гр. 3 <hr/> ф. 2 р. 2250 гр. 3	-
19	К ₁₆ - показник рентабельності до оподаткування	Ефективність діяльності підприємства до оподаткування	Фінансовий результат до оподаткування <hr/> Чистий дохід від реалізованої продукції (зароблених страхових премій)	ф. 2 р. 2190 - р. 2195 + р. 2220 - р. 2250 гр. 3 <hr/> ф. 2 р. 2000 + р. 2010 гр. 3	-
20	К ₁₇ - показник покриття фінансових витрат валовим прибутком	Спроможність фінансування неопераційних витрат валовим прибутком	Валовий прибуток (збиток) <hr/> Фінансові витрати	ф. 2 р. 2090 - р. 2095 гр. 3 <hr/> ф. 2 р. 2250 гр. 3	-
21	МК ₁₇ - показник валової рентабельності	Ефективність основної діяльності підприємства	Валовий прибуток <hr/> Чистий дохід	-	ф. 2-м р. 2000 - р. 2050 гр. 3 <hr/> ф. 2-м р. 2000 гр. 3
22	К ₁₈ , МК ₁₈ - показники заборгованості	Частка боргу підприємства до активів	Короткострокові та довгострокові зобов'язання <hr/> Валюта балансу (актив)	ф. 1 р. 1510 + р. 1515 + р. 1600 + р. 1610 гр. 4 <hr/> ф. 1 р. 1300 гр. 4	ф. 1-м р. 1595 + р. 1600 + р. 1610 гр. 4 <hr/> ф. 1-м р. 1300 гр. 4

Додаток Б

Кредитний процес

Методика коефіцієнтів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»

№	Коефіцієнт	Розрахунок/значення
1	Коефіцієнт загальної ліквідності – показує, чи вистачає у підприємства оборотних ліквідних коштів для швидкого погашення всіх своїх короткострокових зобов'язань	$КЛ1 = \frac{\text{Короткострокові активи}}{\text{короткострокові пасиви}}$ (не менш 1)
2	Коефіцієнт абсолютної ліквідності – показує на скільки у підприємства вистачає грошей для миттєвого погашення всіх своїх короткострокових зобов'язань	$КЛ2 = \frac{\text{Високоліквідні активи}}{\text{короткострокові активи}}$ (0)
3	Частка власного капіталу	$ЧВК = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$ (менше 0,5)
4	Коефіцієнт маневреності – показує яка частка власного капіталу спрямована на оборотні кошти	$КМ = \frac{(\text{Власні кошти} - \text{Основні кошти})}{\text{Власні кошти}}$ (значення позитивне)
5	Оборотність оборотного капіталу – кількість днів, що потрібно для повного обороту оборотних коштів	$ООК = \frac{90 \times \text{Оборотні кошти}}{\text{Реалізація за квартал}}$
6	Оборотність кредиторської заборгованості – кількість днів, сума виторгу за які зможе повністю покрити кредиторську заборгованість	$ОКЗ = \frac{90 \times \text{Кредиторська заборгованість}}{\text{Реалізація за квартал}}$
7	Оборотність дебіторської заборгованості – кількість днів, сума виторгу за які потрібно для погашення дебіторської заборгованості	$ОДЗ = \frac{90 \times \text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Реалізація за квартал}}$
8	Співвідношення між сумою оборотних коштів та сумою кредиту – наскільки оборотні кошти покривають суму кредиту	$ВОК = \frac{\text{Сума оборотних коштів}}{\text{Сума кредиту}}$ (більше 1)

Моделі розрахунку інтегрального показника боржника - юридичної особи для
малого підприємства

№ з/п	Групи видів економічної діяльності	Моделі	Фінансові показники (МК _i)	Діапазони фінансових показників	Мінімальне значення діапазону (МК _i min ≥)	Максимальне значення діапазону (МК _i max <)	Показники (Х _i)		
5	Інші: секції D, E, H, I, J, O, P, Q, R, S, T, U	$Z = 1,719 + 0,648 \cdot X_5 + 0,662 \cdot X_6 + 0,476 \cdot X_7 + 0,596 \cdot X_8 + 0,468 \cdot X_9$	МК ₅	1	Менше ніж 220%		Х ₅		-0,105
				2	220%	1010%			0,240
				3	1010%	2920%			0,521
				4	2920%	8140%			0,205
				5	Дорівнює або більше ніж 8140%				-0,604
			МК ₆	1	Менше ніж 7,5%		Х ₆		-1,052
				2	7,5%	18,7%			-0,233
				3	18,7%	32,6%			-0,023
				4	32,6%	51,5%			0,318
				5	51,5%	139,3%			0,391
				6	139,3%	217,5%			0,566
				7	Дорівнює або більше ніж 217,5%				1,495
			МК ₇	1	Менше ніж -462,1%		Х ₇		-0,906
				2	-462,1%	-58,1%			-0,768
				3	-58,1%	53,1%			-0,379
				4	53,1%	218,5%	0,218		

Закінчення дод. Г

			5	218,5%	323,1%		0,469
			6	323,1%	503,1%		0,662
			7	Дорівнює або більше ніж 503,1%			0,708
		МК ₈	1	Менше ніж 700%		Х ₈	0,073
			2	700%	2270%		0,761
			3	2270%	5270 %		0,712
			4	5270%	13320%		0,137
			5	Дорівнює або більше ніж 13320%			-0,983
		МК ₉	1	Менше ніж 580%		Х ₉	-0,077
			2	580%	1620%		0,473
			3	1620%	3630%		0,662
			4	3630%	7170%		0,205
			5	Дорівнює або більше ніж 7170%			-0,801